

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Výuka gramatiky v učebnicích anglického jazyka
na 2. stupni ZŠ**

**Grammar Teaching in Textbooks of English for Lower
Secondary Schools**

Vypracovala: Monika Vránová ČJ-AJ/ZŠ, 5. ročník

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lucie Betáková, M.A., Ph.D.

Rok odevzdání: 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma „*Výuka gramatiky v učebnicích anglického jazyka na 2. stupni ZŠ*“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury a za pomoci konzultací doc. PhDr. Lucie Betákové, M.A., Ph.D.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 24. dubna 2012

.....

Monika Vránová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Lucii Betákové, M.A., Ph.D. za průběžné konzultace při vypracování mé diplomové práce, za její trpělivost a cenné rady, které mi při zpracování diplomové práce ochotně poskytla.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na výuku gramatiky v učebnicích pro 2. stupeň základních škol. Cílem práce je porovnat tři sady učebnic, které se běžně používají na základních školách z hlediska prezentace a procvičování gramatiky.

Teoretická část diplomové práce popisuje obecně výuku gramatiky v procesu učení se cizím jazykům a základní přístupy k výuce anglické gramatiky.

Praktická část diplomové práce popisuje a porovnává způsob prezentace ve všech třech učebnicích. Dále popisuje způsob procvičování a typy cvičení. Práce se rovněž zabývá gramatickým sylabem učebnic.

Abstract

This diploma thesis is concerned with teaching grammar in textbooks of English for lower secondary schools. The aim of the work is a comparison of three sets of textbooks which are used at primary schools from viewpoint of presentation and practice of grammar.

The theoretical part of the diploma thesis describes grammar teaching in process of learning foreign languages in general and basic approaches to English grammar teaching.

The practical part of the diploma thesis describes and compares the way of presentation in three textbooks. It also describes the way of practice and types of exercises. The thesis also deals with grammatical syllabus of textbooks.

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	10
1 Co je gramatika?	11
1.1 Místo gramatiky ve výuce cizího jazyka	12
1.2 Co vyžaduje studium gramatiky.....	12
1.3 Deskriptivní gramatika vs. preskriptivní.....	12
1.4 Gramatika v psané a mluvené formě.....	13
1.4.1 Spisovný a nespisovný jazyk.....	14
2 Gramatický syllabus	15
2.1 Typy syllabů podle Ur (1999)	16
3 Základní přístupy k výuce anglické gramatiky	17
3.1 Deduktivní postup vs. induktivní.....	17
3.2 Deduktivní postup.....	17
3.2.1 Klady deduktivního postupu	18
3.2.2 Zápory deduktivního postupu	18
3.3 Induktivní postup	19
3.3.1 Klady induktivního postupu	19
3.3.2 Zápory induktivního postupu	20
3.4 Výuka gramatiky prostřednictvím textů	20
3.4.1 Klady výuky gramatiky formou textů	21
3.4.2 Zápory výuky gramatiky formou textů.....	21
4 Metody používané při výuce gramatiky	23
4.1 Gramaticko-překladová metoda.....	23
4.2 Přímá metoda	24
4.3 Audiolingualismus.....	25
4.4 Komunikativní metoda.....	26
5 Typologie gramatických cvičení	27
5.1 Řízená cvičení nebo-li drily.....	27
5.1.1 Tři druhy drilů.....	27
5.1.2 Výhody drilů	29
5.2 Volná nebo-li komunikativní cvičení	29
5.2.1 Příklady komunikativních cvičení	29

5.3	Logický sled gramatických cvičení.....	29
6	Jak procvičovat gramatiku	31
6.1	Přesnost	31
6.2	Plynulost.....	31
7	Postupy ve výuce gramatiky	33
7.1	Prezentace	33
7.2	Izolace a vysvětlení	33
7.3	Procvičování.....	33
7.4	Test.....	34
7.5	Ukázka hodiny podle modelu PPP	34
	Praktická část.....	36
1	Úvod	37
2	Hutchinson, T. Project (2008). Oxford University Press.....	38
3	Betáková L., Dvořáková K. Way to Win (2005). Nakladatelství Fraus.....	39
4	Soars, L. and J. New Headway (2011). Oxford University Press	40
5	Gramatický sylabus učebnic	41
5.1	Úvod.....	41
5.2	Úroveň A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky	41
5.3	Gramatické struktury úrovně A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky	41
5.4	Gramatický sylabus učebnic Way to Win, Headway Elementary a Project	42
5.4.1	Přítomný čas prostý a průběhový	45
5.4.2	Minulý čas prostý a průběhový.....	46
5.4.3	Budoucí čas vyjádřený pomocí “going to“ a “will“	46
5.4.4	Předpřítomný čas prostý.....	47
5.5	Shrnutí.....	50
6	Porovnání výuky minulého času prostého ve všech třech výše zmíněných učebnicích	51
6.1	Way to Win	51
6.1.1	Shrnutí.....	55
6.2	Headway elementary.....	55
6.2.1	Shrnutí.....	60
6.3	Project.....	61
6.3.1	Shrnutí.....	64

7	Prezentace gramatiky.....	66
7.1	Way to Win	66
7.2	Project.....	67
7.3	Headway Elementary.....	67
8	Komunikativní vs. řízená cvičení	69
8.1	Typy cvičení.....	69
8.2	Way to Win	69
8.3	Headway Elementary.....	72
8.4	Project.....	74
8.5	Shrnutí.....	75
9	Pokyny k vypracování cvičení v jednotlivých učebnicích	77
	Závěr	79
	Summary	81
	Zdroje:	83
	Internetové zdroje.....	84
	Přílohy	85

Úvod

Diplomová práce se zabývá výukou anglické gramatiky ve třech sadách učebnic používaných na druhém stupni základních škol.

V teoretické části diplomové práce se budu zabývat rolí výuky gramatiky v procesu učení se cizím jazykům. Budou popsány přístupy k výuce gramatiky, a to induktivní a deduktivní přístup. Zároveň bude nabídnuta typologie gramatických cvičení. Rovněž se budu zabývat pojmem gramatický syllabus.

Cílem práce v praktické části diplomové práce je porovnat způsoby prezentace nové gramatiky a porovnat typy cvičení. Bude mě především zajímat, zda převládají cvičení řízená či komunikativní. Dále bude porovnán gramatický syllabus učebnic. V neposlední řadě bude popsán výběr a návaznost gramatických struktur.

Ve své diplomové práci jsem se chtěla zabývat gramatikou, protože pro výuku anglického jazyka je nezbytná. Většina studentů vidí gramatiku jako řadu pravidel a to je od výuky cizího jazyka často odrazuje. Zajímá mě, jak by měla být gramatika prezentována a procvičována, aby výuka byla efektivní a zároveň studenty pobízela k dalšímu studiu.

Zvláště mě zajímá, jak a v čem se budou učebnice od sebe lišit a zda by mi zjištěné rozdíly pomohly, pokud bych si měla jednu z učebnic zvolit pro výuku angličtiny na druhém stupni základní školy.

Při porovnání učebnic bude hlavní metodou použita srovnávací metoda.

Teoretická část

1 Co je gramatika?

Je obtížné přesně definovat, co znamená pojem gramatika. Většina definic říká, že se jedná o pravidla, pomocí kterých kombinujeme slova do vět. Tato definice však podle Michaela Swana (2005) není úplná. Gramatika zasahuje do více složek jazyka než do pouhého skládání vět. Zmíněná definice totiž neuvádí funkci gramatiky. Základní funkcí gramatiky je její použití ve větách za účelem dorozumění. Swan to přirovnává k situaci, kdy definuje autobus jako velký dopravní prostředek, ale už nezmiňuje, že se používá pro veřejnou dopravu.

Definici gramatiky můžeme chápat jako Scrivener (2005):

- pravidla pro tvoření vět, časů, slovesných vazeb atd.,
- momentální uspořádání toho, co říkáme, když mluvíme,
- gramatická cvičení (doplňovací cvičení, výběr z nabízených možností...),
- vnitřní databáze toho, které věty jsou možné a které gramaticky nesprávné.

„*Gramatika může znamenat mnoho různých definic pro různé lidi*“ (Swan, 2005, s. 3). Podle Swana (2005) může gramatika pro některé představovat řadu zákazů. Swan (2005, s. 3) uvádí: „*Don't say between you and I. Less people is wrong, you should say fewer people.*“ Učitel žáky opravuje, co nesmí říkat. Žáci pak mohou v gramatice spatřovat samé zákazy.

Gramatika také může znamenat soubor termínů jako pomocná slovesa (auxiliary verbs), minulý čas prostý (past participle), vztažné věty (relative clauses) či pravidla, která jsou pro studenty velmi složitá jako například ve francouzštině rody či v němčině slovosled.

Podle internetových zdrojů kdybychom gramatiku definovali jako soubor pravidel, pak by to znamenalo, že někdo nejdříve vytvořil pravidla a poté začal na základě těchto pravidel používat jazyk. Tímto způsobem však jazyky nevznikaly. Na začátku lidé začali vydávat zvuky, které se poté vyvinuly do slov, frází a vět. Všechny jazyky se postupně vyvíjely. To, co my dnes nazýváme gramatikou, je pouze reflexí jazyka určité doby.

<http://www.englishclub.com/grammar/grammar-what.htm>

1.1 Místo gramatiky ve výuce cizího jazyka

Podle Penny Ur (1991) je znalost gramatiky zásadní. Nemůžeme používat slova, jestliže nevíme, jak bychom je měli skládat do vět. Někteří si kladou otázku, zda bychom se obešli bez gramatických cvičení. Zda by nebylo účinnější absorbovat pravidla intuitivně skrze komunikativní aktivity. Pouhým komunikativním procvičováním ve třídě však nikdy rychle nedosáhneme schopnosti komunikovat správně a plynule.

Dítě, které se učí rodný jazyk, má dostatek času a motivace, který věnuje učebnímu procesu a dříve či později si látku osvojí. Člověk, který se učí cizí jazyk, má mnohem méně času a často méně motivace - tzn., že čas studia musí být organizován co nejefektivněji. Musí se připravit sylabus, ve kterém bude jedna látka prezentována po druhé pro postupné, systematické osvojování, a ne celá najednou. Podle Ur by studium gramatiky mělo probíhat delší dobu, aby se docílilo důkladného ovládnutí jazyka jako celku.

1.2 Co vyžaduje studium gramatiky

Podle Ur (1991) si nejdříve musíme uvědomit, co přesně se chceme naučit a zjistit, co vše lze chápat pod pojmem gramatika. Rozmanitost všech různých struktur, které mohou být označeny jako gramatické, je široká. Některé struktury jsou pro nás jednoduché, ale některé jsou v našem jazyce úplně cizí a je velmi obtížné je pochopit. Pokud mají jednoduchou formu, může být velmi obtížné se naučit, kde je správně používat a kde nikoli. V tomto případě se jedná například o členy. Pokud učíme jeden z těchto typů struktur, měli bychom studentům poskytnout větší množství různých, souvisejících dovedností, jak rozpoznat struktury při komunikaci a jak poznat jejich psanou formu, jak rozumět jejich významu v kontextu a jak tvořit smysluplné věty. V rámci řečových dovedností jsou základními aspekty učebních struktur poslech, mluvení, čtení a psaní.

1.3 Deskriptivní gramatika vs. preskriptivní

Ke gramatice existují dva přístupy. Podle Odolina (1994) preskriptivní gramatika předepisuje, jak by se správně gramatika měla používat. Deskriptivní gramatika poskytuje oproti gramatice preskriptivní mnohem detailnější pohled

na jazyk. Popisuje, jak se gramatika v anglickém jazyce skutečně používá. Deskriptivní gramatika se neskládá pouze ze syntaxe a morfologie, ale také z fonologie a z fonetiky, stejně tak z lexikologie a sémantiky. Deskriptivní gramatika reflektuje mnoho struktur, které preskriptivní gramatika ignoruje.

Thornbury (2006) uvádí, že většina lidí má instrukce týkající se gramatiky spojené s preskriptivní gramatikou. Jedná se o předpisy, jak bychom gramatiku měli používat při psaní či mluvení. „*Do not use different to and never use different than. Always use different from*“ (Thornbury, 2006, s. 11).

Do nedávné doby většina deskriptivních pravidel byla používána na základě předtuchy a intuice. V dnešní době máme počítačovou databázi zvanou korpus, který je založen na používání přirozeného jazyka.

1.4 Gramatika v psané a mluvené formě

Podle Thornburyho (1999) byla gramatika vždy prezentována na základě psaného jazyka. Je to nedávno, kdy se začala vyučovat i gramatika mluveného jazyka. Problémem však zůstává, že mluvená angličtina má často silné regionální a idiomatické znaky.

Willis (2003) uvádí, že psaný jazyk je snadno přístupný. Každá kniha je plná dat, se kterými můžeme pracovat.

Gramatiku v mluveném jazyce nemůžeme částečně vysvětlit proto, že je velmi proměnlivá a částečně proto, že stále nemáme adekvátní popis z čeho a jak pracovat. Můžeme dát studentům příležitost analyzovat a produkovat spontánní jazyk. Ze všeho nejdůležitější je rozpoznat dynamický přirozený mluvený jazyk. Pokud budeme ilustrovat gramatiku mluvené angličtiny, potřebujeme ukázky skutečné, mluvené interakce.

Podle Crystala (2002) je přirozené, že je mnoho rozdílů mezi gramatikou použitou v psané angličtině a v mluvené. Harmer (2001) však uvádí, že mluvená gramatika má svá vlastní konstrukční pravidla.

Crystal (2002) dodává, že je důležité nepřeceňovat tyto rozdíly. Pravděpodobně přes 95% gramatických konstrukcí se objevuje jak v mluveném jazyce, tak i v psaném.

1.4.1 Spisovný a nespisovný jazyk

Podle Swana (2005) pravděpodobně všechny jazyky mají rozdílné indexy pro formální a neformální příležitosti. Formální registry jsou často spojovány s psanou formou, zatímco neformální s mluvenou formou. Přestože rozdíly ve formalitě jsou často vyjadřovány lexikálně, mohou být reflektovány i v gramatice. Angličtina má určitý počet gramatických struktur, které jsou považovány za nespisovné a které jsou proto běžnější v mluvené formě než v psané. Mohou to být například stažené tvary pomocných sloves (*I've, can't*). Některé struktury jsou velmi běžné v mluvené angličtině například (*If I'd have known, I'd have told you*). Kvůli tradiční prestiži psané normy jsou takové struktury často považovány za nesprávné, ačkoliv mnoho z nich je aktuálních ve standardní mluvené angličtině po staletí.

2 Gramatický syllabus

Jedná se o strukturu gramatických jevů, která stanovuje, co by mělo být v učivu zahrnuto a v jakém pořadí vzhledem k věku žáků.

Thornbury (2006) uvádí dvě základní kritéria pro výběr položek do syllabu. Jedná se o frekvenci a užitečnost. Ne vždy však dochází k tomu, že nejpoužívanější struktury jsou nejužitečnější. Užitečnost je závislá na specifických potřebách žáka. Kritéria pro třídění syllabu zahrnují: obtížnost, naučitelnost z pozice žáka a naučitelnost z pozice učitele.

Pokud se budeme zabývat obtížností, musíme vzít v potaz, že čím více máme prvků, tím je struktura složitější. Například struktura předpřítomného času průběhového je složitější než struktura přítomného času průběhového, zatímco předbudoucí čas průběhový je mnohem komplikovanější. Musíme tedy dodržet logické uspořádání v návaznosti látky od nejjednodušších struktur po složitější. Především musíme brát ohled na rozdíl mezi tím, čemu se žáci učí a co se od nich očekává jako výsledek.

Třetím faktorem je naučitelnost z pozice učitele. Tento faktor může ovlivňovat výběr a sled učiva v gramatickém syllabu. Protože je kvůli použití slovesa "to be" jednoduché vysvětlit strukturu, především otázku, v přítomném čase průběhovém (Is she writing?), je tato látka zahrnuta v syllabu pro začátečníky, ačkoliv má nízkou frekvenci výskytu s porovnáním s přítomným časem prostým (Does she write?).

Harmer (2001) jako další kritérium uvádí pokrytí. Některá slova a struktury mají větší prostor pro použití. Můžeme se rozhodnout, zda budeme prezentovat plánovanou budoucnost "going to" před přítomným časem průběhovým s odkazem na budoucnost, pokud bychom mohli ukázat, že "going to" by mohlo být použito ve více situacích než přítomný čas průběhový.

Thornbury (2006) uvádí, že v 70. letech vznikl požadavek na to, aby se dal stranou syllabus, který je strukturován na základě formy, a tak byl vytvořen funkční syllabus na základě významu. Tento funkční syllabus má sloužit ke komunikačním účelům určitého jazyka jako například: ptaní se na směr, popis věcí či nabídnutí pozvání.

2.1 Typy sylabů podle Ur (1999)

- Gramatický: seznam gramatických struktur jako přítomný čas prostý, stupňování přídavných jmen či vztahné věty.
- Lexikální: seznam lexikálních položek (dívka, chlapec, jít pryč...).
- Gramaticko-lexikální: zde jsou uvedeny jak lexikální položky, tak i gramatické struktury
- Situační: oddíly se týkají názvů situací nebo oblastí jako například „Na ulici.“
- Na základě témat: tento sylabus obsahuje širší témata jako „Rodina“ nebo „Jídlo.“
- Pojmový: obecné pojmy mohou zahrnovat například čísla, barvy, čas.
- Funkčně-pojmový: pomocí jazyka můžeme vytvořit výrazy jako například „pojmenování, zamítnutí či slibování.“
- Smíšený: tento sylabus je kombinací různých aspektů. Měl by být maximálně komplexní a nápomocný jak učitelům, tak i studentům.
- Procedurální: tento sylabus se zaměřuje na studium formou úloh. Příkladem úloh může být psaní příběhu či tvorba vědeckého pokusu.
- Procesový: jedná se o jediný sylabus, který nebyl přednastavený. Obsah látky je domlouván studenty na začátku výuky. Zaznamenaný je pouze retrospektivně.

3 Základní přístupy k výuce anglické gramatiky

3.1 Deduktivní postup vs. induktivní

Existují v podstatě dva způsoby, jak student může dosáhnout porozumění pravidlům při výuce cizího jazyka. Jedná se o induktivní a deduktivní přístup.

Podle Thornburyho (2006) pokud při výuce zvolíme deduktivní postup, znamená to, že začínáme prezentací pravidel a poté následují cvičení, ve kterých jsou pravidla aplikována.

Při induktivním postupu nejdříve začínáme příklady použití dané struktury v jazyce a z nich dojdeme k pravidlům.

Thornbury (2006) uvádí názorný příklad rozdílu mezi induktivním a deduktivním postupem. „*Představme si, že přijedeme do cizí země, ve které jsme nikdy předtím nebyli, a je nám řečeno, že pravidlem místních lidí je třít si při zdravení nos. Při zdravení tedy začneme toto pravidlo dodržovat*“ (Thornbury, 2006, s. 29).

Příkladem induktivního postupu by bylo, „*kdybychom přijeli do této stejné země a zpozorovali bychom, že někteří lidé si při setkání třou nos. Usoudili bychom tedy, že se jedná o místní zvyk a podobně bychom tento zvyk začali dodržovat*“ (Thornbury, 2006, s. 29).

Tyto příklady názorně vysvětlují pojmy induktivní a deduktivní přístup k výuce cizího jazyka. Z těchto příkladů však vyplývá, že deduktivní přístup je efektivnější.

Při výuce cizího jazyka především na základní škole se však jeví jako efektivnější induktivní přístup. Žáci, kteří přijdou sami na pravidla, si je snadněji zapamatují, jsou aktivně zapojeni do procesu učení, jsou soustředěnější a motivovanější.

3.2 Deduktivní postup

Deduktivní postup je podle Thornburyho (2006) spjat s gramaticko-překládovou metodou. Tato metoda se však nejeví jako efektivní. Tradičně vyučovací hodina začíná vysvětlením gramatiky v rodném jazyce, poté se pokračuje procvičováním překladu vět do nebo z cílového jazyka. Tato cvičení zahrnují především čtení a psaní, ale velmi málo pozornosti je věnováno mluvení a správné výslovnosti.

Podle internetových zdrojů pokud se bude v hodině probírat např. předpřítomný čas pomocí deduktivní metody, pak by to mělo být učitelem na začátku vyučovací hodiny ohlášeno. Poté by měla být látka prezentována a následně studenty aplikována ve vybraných cvičeních. V tomto přístupu je učitel středem třídy a je zodpovědný za prezentaci a vysvětlení nové látky (Tefl Certificate Courses, 2011).

Thornbury (2006) dodává, že deduktivní postup je vhodný pouze pro dospělé studenty či studenty, jejichž angličtina je již na vyšší úrovni. Tito jedinci už znají základní struktury jazyka. Jejich styl učení a očekávání je předurčuje k analytickému a reflexivnímu přístupu k výuce jazyka. To samozřejmě znamená, že tento přístup by nebyl vhodný pro studenty, kteří by se raději učili prostřednictvím komunikačních dovedností.

3.2.1 Klady deduktivního postupu

- Podle Thornburyho (2006) se v tomto přístupu ihned přistoupí k výkladu probírané látky, a tudíž dochází k úspoře času. Mnoho pravidel může být vysvětleno jednodušeji a rychleji než zjišťováním z příkladů. To umožní více času na procvičování.
- Utvvrzuje očekávání mnoha studentů o výuce ve třídě, především těch studentů, kteří upřednostňují analytický styl učení.
- Tento přístup dovoluje učiteli pracovat s jazykovými jevy tak, jak postupně přichází bez nutnosti je předvídat a připravovat se na ně předem.
- Kaye (2007) dodává, že učitel má větší přehled o tom, jak žáci nové látce porozuměli.
- Tento přístup je použitý v mnoha učebnicích a lépe tak zapadá do gramatického sylabu.

3.2.2 Zápory deduktivního postupu

- Podle Thornburyho (2006) pokud začneme hodinu prezentací gramatiky, můžeme tak některé studenty odradit, zvláště ty mladší. Někteří nemusí disponovat metajazykem (jazyk používaný pro mluvení o jazyce jako je gramatická terminologie).

- Učitelův výklad je často preferován na úkor zapojení žáků a jejich vzájemného působení.
- Výklad se studentům velmi špatně pamatuje oproti jiným formám prezentace, jako je například demonstrace.
- Tento přístup utvrzuje studenty v tom, že studium cizího jazyka se týká pouze znalostí pravidel.

3.3 Induktivní postup

Jak bylo řečeno výše, podle Thornburyho (2006) v induktivním přístupu žáci studují příklady použití dané struktury a z nich odvozují pravidla. Osvojování prostřednictvím zkušeností je chápáno jako přirozený způsob učení. Používají se zde především metody jako přímá metoda (Direct Method) a přirozený přístup (Natural Approach). Tyto metody výuky sdílí základní předpoklad, že jazyková data se nejlépe zpracovávají induktivně bez nutnosti překladu.

Podle Kaye (2007) je induktivní přístup považován za moderní způsob učení. Zahrnuje techniky objevování a některými způsoby se snaží duplikovat proces osvojování. Často využívá autentické materiály, přičemž studenti jsou středem vyučovací hodiny.

Shaffer (1989) dodává, že mnoho odborných studií porovnávalo induktivní a deduktivní přístup. Ze zjištěných výsledků je zřejmé, že ani jedna ze studií nevnímala induktivní přístup jako ten, ve kterém by se studenti vědomě zaměřovali na vyučovanou látku.

3.3.1 Klady induktivního postupu

- Podle Thornburyho (2006) je pravděpodobnější, že žáci, kteří sami přijdou na pravidla, si je zapamatují snadněji než ta pravidla, která jim byla někým prezentována. Pravidla jsou tak smysluplnější, zapamatovatelnější a prospěšnější.
- Studenti jsou aktivněji zapojeni v procesu učení, než když jsou pasivními příjemci. Proto jsou soustředěnější a motivovanější.

- Jedná se o přístup, který podporuje rozpoznávání schémat a schopnost řešit problémy. Tento přístup je především vhodný pro studenty, kteří mají rádi tento druh výzvy.
- Vypracování úkolů samotnými žáky vede k větší soběstačnosti, a vede proto k rozvoji autonomie žáka.
- Kaye (2007) dodává, že tento postup může být efektivní u mladších studentů, kteří se tak nemusí zaobírat množstvím složitých pravidel a terminologií.
- Pravidla a struktury jsou často platné, relevantní a autentické spíše než v deduktivním přístupu, protože nejsou vytrženy z kontextu skutečně používané angličtiny.

3.3.2 Zápory induktivního postupu

- Podle Thornburyho (2006) čas, který je věnován na vyvození pravidel, může být na úkor času, který by mohl být vynaložen na procvičování.
- Studenti mohou pravidlo pochopit špatně. Je to zvláště nebezpečné tam, kde nedošlo k žádnému zjevnému ověření jejich hypotéz buď formou procvičování na příkladech, nebo zjištěním jejich formulace pravidel.
- Tento přístup klade velké nároky na učitelovy přípravy na hodinu. Musí vybrat a zorganizovat látku pečlivě tak, aby vedl žáky k přesné formulaci pravidla a také zajistil, že látka je srozumitelná.
- Jakkoli pečlivě je však látka uspořádána, mnoho oblastí v jazyce jako vid a způsob se staví proti jednoduché formulaci pravidla.
- Induktivní přístup frustruje ty studenty, kteří díky svému osobnímu stylu učení nebo jejich zvyku na předešlý styl výuky preferují, aby jim pravidlo bylo jednoduše řečeno.

3.4 Výuka gramatiky prostřednictvím textů

Induktivní přístup je často založen na práci s autentickými texty. Podle Thornburyho (2006) je žákům často kladena otázka, co určité slovo znamená. Důležité ale je, do jakého kontextu je slovo zasazeno. Samotné slovo může mít více významů v různých kontextech. Ačkoliv je jazyk tradičně analyzován a vyučován pomocí vět bez kontextu, skutečný jazyk se však zřídka skládá pouze z vět

v izolaci, ale ze skupin vět, které dělají text koherentním. Je jednodušší používat příklady, které jsou vytrženy z kontextu. To se týká především začátečníků nebo méně pokročilých studentů, pro které může být přirozený kontext příliš složitý na pochopení. Na druhou stranu pak jednotlivé gramatické struktury vytržené z kontextu ohrožují jejich srozumitelnost.

Podle internetových zdrojů při práci s textem učitel musí identifikovat strukturu, která je jak užitečná, tak i pro třídu výzvou. Poté se musí rozhodnout, jak nejlépe využít konkrétní strukturu pro další práci (One stop english, 2010).

3.4.1 Klady výuky gramatiky formou textů

- Podle Thornburyho (2006) texty poskytují doplňující informace, díky kterým žáci odvodí význam neznámých gramatických prvků.
- Pokud jsou texty důvěryhodné, mohou ukázat, jak jsou gramatické prvky použity ve skutečné komunikaci.
- Texty také poskytují čtenáři slovní zásobu, praktické dovednosti a odkrytí znaků týkajících se organizace textu.
- Jejich použití ve třídě je dobrou přípravou pro samostudium.
- Pokud texty pocházejí přímo od studentů, mohou být poutavější a jazykové struktury zapamatovatelnější.
- Podle internetových zdrojů autentické texty, jako novinové články, umožní studentům vidět, jak struktury fungují v autentickém kontextu (One stop english, 2010).

3.4.2 Zápory výuky gramatiky formou textů

- Podle Thornburyho (2006) jakmile by byl text příliš obtížný, může to znamenat, že některé výše zmíněné klady by byly ztraceny.
- Zjednodušené texty mohou vytvářet klamný dojem, jak je jazyk používán přirozeně, dochází tak ke ztrátě účelu, proč texty používat.
- Ne všechny texty zaujmou všechny studenty.
- Studenti, kteří chtějí rychlé odpovědi k jednoduchým otázkám, mohou považovat práci s texty za neefektivní a preferovali by místo toho rychlý a přímý přístup.

- Podle internetového zdroje pro studenty nebude dostačující pouze si všimnout gramatické struktury, a proto učitel bude muset vytvořit další cvičení (One stop english, 2010).

4 Metody používané při výuce gramatiky

Podle Thornburyho (2006) v poslední době tvůrci vyučovacích metod byli zaujati dvěma základními navrhovanými rozhodnutími ohledně gramatiky: „*Měla by se metoda držet gramatického sylabu? Měla by být pravidla gramatiky vytvořena explicitně?*“ (Thornbury, 2006, s. 21)

Různé způsoby, které odpovídají na tyto otázky, pomáhají rozlišit od sebe jednotlivé metody.

4.1 Gramaticko-překladová metoda

Yule (2006) uvádí, že tato metoda je charakteristická seznamy slovíček a stanovenými gramatickými pravidly. Podle Thornburyho (2006) se metoda řídí gramatickým sylabem a hodiny běžně začínají se zřetelnými formulacemi pravidel. Poté následují cvičení, která zahrnují překlad do mateřského jazyka a opačně.

Podle Yuleho (2006) je podporována zapamatovatelnost a je prosazován více psaný jazyk než mluvený.

Podle Larsen-Freeman (1986) se zpočátku tato metoda používala za účelem pomoci studentům číst a porozumět literatuře cizího jazyka. Prostřednictvím studia gramatiky cílového jazyka by studenti měli být obeznámenější s gramatikou jejich rodného jazyka. Studium cizího jazyka by jim mělo přinést intelektuální vývoj.

Richards a Rodgers (1999) uvádí znaky gramaticko-překladové metody:

- Důraz je kladen na čtení a mechanické psaní, poslechu a mluvení není přikládán velký důraz.
- Slovní zásoba je vybírána na základě čtených textů a studenti se jí učí formou dvojjazyčného seznamu slovíček, studiem slovníku a memorováním. Slovíčka jsou vždy prezentována přímým překladem do mateřského jazyka.
- Výrazným znakem této metody je zaměření se na věty. Věta slouží jako základní jednotka procvičování.
- Zdůrazňuje se jazyková přesnost. Od studentů se očekává, že budou v překladech dosahovat vysoké úrovně.
- Gramatika je vyučována deduktivně. Je zde kladen důraz na organizovaný a systematický způsob výuky.

- Jazyk se vyučuje v mateřském jazyce studentů.

V polovině 19. století začali někteří lingvisté tuto metodu odmítat. Začal být kladen požadavek na ústní dovednosti. Začaly vznikat učebnice pro konverzaci.

Reformátoři jako Henry Sweet v Anglii, Wilhelm Viëtor v Německu a Paul Passy ve Francii začali vytvářet nové přístupy k výuce cizího jazyka. Vznikla fonetika, díky které byl umožněn přepis výslovnosti mluveného jazyka. Dále byl popsán induktivní přístup k výuce jazyka. Hlavními dovednostmi se stávají mluvení, čtení, psaní a poslech.

Základní principy nového přístupu k výuce jazyků:

- Důraz je kladen na mluvený jazyk.
- Slovíčka by měla být prezentována ve větách. Věty by pak měly být procvičovány ve smysluplném kontextu a ne jako izolované jednotky.
- S gramatickými pravidly by se studenti měli nejdříve seznámit v kontextu. Výuka gramatiky probíhá induktivně.
- Měla by být snaha vyhnout se překladům. Překlady by se měly používat pouze k vysvětlení nových slov či ke kontrole porozumění.

Tyto principy jsou opakem principů gramaticko-překladové metody, proto se tato metoda dala na ústup a začaly se vytvářet nové metody ve výuce cizího jazyka.

4.2 Přímá metoda

Podle Larsen-Freeman (1986) základním pravidlem této metody je, že nepovoluje překlad. Metoda získala své jméno ze skutečnosti, že význam je spojen přímo s cílovým jazykem bez procesu překládání do mateřského jazyka. Tato metoda je tak přesným protipólem gramaticko-překladové metody.

Základní znaky přímé metody, které se značně liší od gramaticko-překladové metody, jsou:

- jazyk je vyučován v cílovém jazyce
- gramatika je vyučována induktivně
- slovní zásobu se studenti učí formou demonstrace či obrázků
- dává se přednost mluvenému jazyku před psaným

- je kladen důraz na výslovnost.

Podle Richardse a Rodgerse (1999) byla přímá metoda úspěšná zvláště na soukromých školách, kde platící studenti měli větší motivaci a byli vyučováni rodilými mluvčími. Bylo však složité realizovat tuto metodu na veřejných školách. Tuto metodu jazyka by měl vyučovat rodilý mluvčí, protože je závislá na velmi dobrých dovednostech učitele spíše než na učebnicích, a ne všichni učitelé mají dostatečnou znalost jazyka, aby porozuměli zásadám této metody.

4.3 Audiolingualismus

Podle Yuleho (2006) se tato metoda stala velmi populární v polovině 20. století. Obsahuje systematickou prezentaci struktur jazyka od lehčích po složitější formu drilu, kdy studenti opakuji věty. Podle Larsen-Freeman (1986) je cílem, aby studenti používali jazyk automaticky bez přemýšlení. Nová slovíčka a struktury jsou prezentovány formou dialogů. Dialogy se studenti učí formou imitace a opakování.

Později se objevilo více kritiků této metody. Studenti nebyli schopni přenášet své schopnosti do skutečné komunikace mimo školní třídu. Metoda byla shledána jako velmi nudná a nedostačující.

Hlavní principy Audiolingualismu podle Richardse a Rodgerse (1999) jsou:

- Metoda se zaměřuje na memorování dialogů, kdy dochází k minimalizování chyb.
- Řečové dovednosti se učí efektivněji, pokud je výuka v mluvené formě cílového jazyka, a ne v písemné formě.
- Studenti nejdříve procvičují gramatiku v různých kontextech a až poté jsou pravidla prezentována. Drily umožňují studentům vytvářet správné analogie.
- Významy slov se učí pouze v lingvistickém a kulturním kontextu, nikoliv izolovaně.

4.4 Komunikativní metoda

Podle Thornburyho (2006) zřetelná pozornost věnovaná gramatice nebyla slučitelná s komunikačními dovednostmi až do té doby, než byla vytvořena tato metoda. Gramatika se tedy opět objevila v učebnicích jako součást sylabu. Cílem této metody je dosáhnout komunikativní kompetence. Student by tak měl komunikovat plynule, výstižně, gramaticky správně a efektivně v cílovém jazyce.

Podle Harmera (2001) je hlavním cílem, aby žáci používali formy jazyka v různých kontextech pro různé účely. Přesnost jazyka je méně důležitá než úspěšné dosažení komunikativního cíle. Při výuce by se studenti měli především zaměřit na obsah než na formu jazyka.

Podle Thornburyho (2006) je zde gramatika však stále hlavním komponentem sylabu i přesto, že je tato metoda označena jako funkční: ptaní se na cestu, představování se, mluvení o plánech do budoucna.

Podle Larsen-Freeman (1986) žáci pracují v menších skupinách, aby se maximalizovaly komunikativní dovednosti. Studenti by měli mít příležitost vyjádřit své pocity, myšlenky a názory. Chyby jsou tolerovány, protože jsou viděny jako přirozený následek rozvoje komunikačních dovedností. Komunikativní interakce povzbuzuje kooperativní vztah mezi studenty. Učitel při hodině funguje jako poradce.

5 Typologie gramatických cvičení

„Procvičování je nejdůležitější částí vyučovací hodiny“
(Scrivener, 2005, s. 255).

Při studiu cizího jazyka se používají dva typy gramatických cvičení, a to řízená cvičení a volná (komunikativní).

Harmer (2001) vymezil hlavní rozdíly v komunikativních a nekomunikativních aktivitách. V nekomunikativních aktivitách často u žáků chybí touha a účel komunikovat. Tyto aktivity se zaměřují především na formu jazyka, nikoli však na obsah. Studenti se soustředí pouze na jednu jazykovou položku, tedy správnost jedné gramatické struktury. Učitel často do aktivit zasahuje a žáky opravuje. Při komunikativních aktivitách mají studenti touhu komunikovat. Je vždy vytvořen účel komunikace. Jazyk je zaměřen na obsah, nikoliv na formu. Učitel zasahuje pouze jako komunikativní partner.

5.1 Řízená cvičení nebo-li drily

Podle internetových zdrojů se řízená cvičení vyznačují otázkami či úkoly, na které je pouze jedna odpověď správná. Velmi populární řízená cvičení jsou například doplňování do mezer (gap-fill), výběr z více možností (multiple choice) či překladová cvičení (translation exercises). Tyto aktivity se zaměřují především na gramatiku a výslovnost.

http://www.ehow.com/about_6701023_esl-controlled-vs_-transfer-exercises.html

5.1.1 Tři druhy drillů

- Mechanické drily – pouze jedna odpověď je vždy správná, studenti mohou tato cvičení vypracovat bez znalosti významu.
- Smysluplné drily – správná odpověď je vždy pouze jedna, studenti musí znát význam, aby byli schopni cvičení vypracovat.
- Komunikativní drily – studenti reagují na otázky, používají určitou gramatiku, ale vytváří vlastní obsah. Například procvičování otázek a odpovědí v minulém čase. Tyto aktivity se nazývají komunikativní, protože obsah není dopředu daný.

Scrivener (2005) uvádí názorné příklady drilů.

Základní drily obsahují jednoduché opakování:

TEACHER: He is going to open the door.

STUDENTS: He is going to open the door.

TEACHER: He is going to drive the car.

STUDENTS: He is going to drive the car.

Některé drily jsou založeny na principu nahrazování:

TEACHER: He is going to drive the car.

STUDENTS: He is going to drive the car.

TEACHER: bus

STUDENTS: He is going to drive the bus.

TEACHER: taxi (etc.)

Zcela odlišný druh drilů je založen na vytváření vlastních vět studenty:

TEACHER: He is opening the cake tin.

STUDENTS: He is going to eat the cake.

TEACHER: He is standing beside the swimming pool.

STUDENTS: He is going to swim.

Nejužitečnější drily jsou ty, ve kterých studenti pravdivě odpovídají. Student zde procvičuje jak komunikaci, tak i gramatiku.

TEACHER: What are you going to do after school?

STUDENT: I'm going to play football.

TEACHER: And tonight?

STUDENT: I'm going to watch TV.

TEACHER: Are you going to watch the film?

STUDENT: No, I'm not. I'm going to watch the concert.

5.1.2 Výhody drilů

Podle internetových zdrojů smysluplné drily pomáhají studentům rozvíjet porozumění gramatickým pravidlům, protože vyžadují, aby studenti tvořili formy významově správné.

Komunikativní drily vyžadují, aby si studenti byli vědomi vztahů mezi formou, významem a použitím.

<http://www.nclrc.org/essentials/grammar/stratgram.htm>

5.2 Volná nebo-li komunikativní cvičení

Podle Scrivenera (2005) cílem komunikativních cvičení je, aby žáci používali jazyk, který se učí. Aktivity ve třídě jsou navrženy tak, aby žák mluvil a poslouchal ostatní. Aktivity podporují studenty, aby používali naučené koncepty v praktických situacích. Studenti mají v těchto aktivitách volnost ve výběru odpovědi. Mohou zde uplatňovat své znalosti jazyka.

5.2.1 Příklady komunikativních cvičení

Rozdílné obrázky

Každý ve dvojici dostane obrázek. Popsáním obrázku tomu druhému musí najít rozdíly.

Dokončení příběhu

Studenti si přečtou nedokončený příběh, který se poté snaží podle sebe dokončit.

Popis předmětu

Student popisuje předmět, který mu byl předem určen. Ostatní studenti se snaží uhodnout, o jaký předmět se jedná.

5.3 Logický sled gramatických cvičení

Podle internetových zdrojů může být problematické používat řízená cvičení bez odpovídajících volných cvičení. Učitelé by neměli dávat řízená cvičení bez nabídnutí reálné kostry. Studenti, kteří umí správně vyřešit řízená cvičení, nemusí být schopni dobře anglicky komunikovat. Žáci by měli používat učebnice,

ve kterých jsou oba typy cvičení. Při používání obou metod studenti mohou spojit předešlé znalosti s novými způsoby použití.

Ve výuce cizího jazyka by se nejdříve měla procvičovat řízená cvičení. Zadání a ohodnocení těchto cvičení je jednoduché a především slouží jako kontrola pro učitele, zda studenti nové látce porozuměli a umějí danou strukturu vytvořit. Při neporozumění učitelé mohou překonstruovat osnovu vzhledem k potřebám žáků. Řízená cvičení připravují studenty pro komunikativní dovednosti mimo školní třídu, kde se budou ocitat v různých situacích.

Učitel tedy nejdříve zkontroluje, zda žáci zvládli formu a umí ji přenést do skutečné komunikace.

http://www.ehow.com/about_6701023_esl-controlled-vs_-transfer-exercises.html

6 Jak procvičovat gramatiku

Podle Harmera (2001) se při procvičování cizího jazyka zaměřujeme buď na přesnost, nebo plynulost. Je důležité se rozhodnout, zda se jednotlivá cvičení budou zaměřovat na přesnost (v procvičování gramatiky, výslovnosti nebo slovní zásoby) nebo budeme po studentech požadovat, aby mluvili co nejplynuleji. Proto si musíme uvědomit rozdíl mezi nekomunikativními a komunikativními aktivitami. Zatímco v nekomunikativních cvičeních se zaměřujeme na správnost, v komunikativních cvičeních se zaměřujeme na plynulost.

6.1 Přesnost

Podle Thornburyho (2006), aby se dosáhlo přesnosti při výuce cizího jazyka, je potřeba věnovat pozornost formě jazyka. Pozornost je limitovaným produktem a mluvení v cizím jazyce je velmi náročné. Proto je obtížné zaměřit se jak na formu, tak i na význam ve stejnou dobu. Cvičení, která se zaměřují na přesnost, by měla být efektivnější, pokud se studenti již seznámili s významy, které chtějí vyjádřit. Aktivity zaměřující se na přesnost jsou často spojovány s drily. Studenti potřebují přesnou zpětnou vazbu, pokud dělají chyby, aby se předešlo nesrozumitelnosti.

Aktivity, které jsou účinné pro zlepšení přesnosti, Thornbury charakterizuje takto:

Věnování pozornosti formě – aktivity by žáky měly motivovat, aby správně formulovali věty.

Obeznamení – aby žáci byli přesní, musí cílovému jazyku a úkolu rozumět.

Dostatek času na přemýšlení – kontrola přesnosti je jednodušší a úspěšnější, pokud je studentům poskytnut čas na přemýšlení a vyjádření se.

Zpětná vazba – studenti potřebují jednoznačné sdělení o jejich správnosti.

6.2 Plynulost

Plynulost se rozvíjí, když se student učí zautomatizovat znalosti. Aktivity jsou založeny na procesu automatizace. Příliš mnoho pozornosti věnované formě může ohrozit zdokonalování plynulosti. Při aktivitách zaměřených na plynulost by tedy studenti měli odvrátit pozornost od formy. Jednou z aktivit, jak se zaměřit

na význam, může být doplňování informací do mezer. Při této aktivitě je tvorba jazyka motivovaná komunikativním účelem než potřebou odhalovat gramatické jevy. Účelnost, vzájemnost, vzájemná srozumitelnost a nepředvídatelnost jsou znaky skutečné komunikace.

Charakteristika aktivit:

Pozornost na význam – aktivity by měly podporovat studenty, aby věnovali svoji pozornost méně na formu a více na význam.

Autentičnost – aktivity by se měly odehrávat za psychologických podmínek skutečně používaného jazyka v reálném životě.

Komunikativní účel – aktivity by vždy měly mít komunikativní účel. Musí být vytvořena potřeba interakce.

7 Postupy ve výuce gramatiky

Podle Ur (1991) můžeme proces výuky nové gramatické látky rozdělit do 4 etap. Jedná se o prezentaci, izolaci a vysvětlení, procvičování a testování naučené látky.

Podle Thornburyho (2001) se jedná o proces nazývaný “The PPP model“ (presentation, practice, production). Dříve hodina angličtiny začínala vysvětlením gramatiky a pak následovala cvičení. Tímto procesem se výuka zaměřovala na přesnost. Později se však zjistilo, že samotná přesnost nestačí, a tak byla předána třetí položka produkce (*production*), jejímž cílem byla plynulost.

7.1 Prezentace

Podle Ur (1991) obvykle začínáme prezentaci textem, ve kterém se gramatická struktura objevuje. Cílem prezentace je, aby si žáci všimli struktury (formy a významu). Často se používá krátký příběh či krátký dialog. Žáci mohou být požádáni, aby text přečetli nahlas nebo ho zopakovali zpaměti. Pokud je struktura velmi jednoduchá, prezentovaný text se může skládat pouze z jedné či dvou vět.

7.2 Izolace a vysvětlení

Podle Ur (1991) v této etapě dáme stranou kontext a zaměřujeme se na samotnou gramatickou strukturu: jak zní a vypadá, co znamená, jaká je její funkce – ve zkratce, jakými pravidly se struktura řídí. Cílem je, aby žáci porozuměli různým aspektům gramatické struktury. U složitých struktur je třeba věnovat vysvětlení více času. Některé struktury jsou však velmi lehké a není třeba věnovat vysvětlování zbytečně mnoho času.

7.3 Procvičování

Podle Ur (1991) se tato etapa skládá z řady cvičení, jejichž cílem je, aby žáci důkladně absorbovali strukturu. Očividně ne každá procedura procvičování může zahrnout všechny aspekty gramatických struktur (poslech, mluvení, čtení, psaní),

proto potřebujeme použít řadu různých cvičení, které se budou doplňovat a společně budou poskytovat důkladné pokrytí.

Běžné typy cvičení:

Žák vkládá vhodné slovo

He is _____ boy. We have _____ umbrella. (a, an)

Žák mění strukturu podle zadání

This is a woman. (put into the plural)

Answer: *They are women.*

Funkcí těchto cvičení je ujasnit si gramatická pravidla a ověřit si, zda se žák naučil správné pravidlo aplikovat. Tato cvičení však mají omezené použití. Po těchto cvičeních bychom se měli soustředit na aktivity zaměřené na význam. Další kategorií jsou cvičení, ve kterých se zaměřujeme jak na formu, tak i na význam. Může se jednat o překlady, doplňování z více možností či spojování.

Pravděpodobně nejužitečnější a jistě nejzajímavější typy cvičení jsou komunikativní. Například studenti mají diskutovat či psát o možnostech vyřešení daného dilematu za použití modálních sloves (*may, might, could, should*) nebo vytvořit příběh na procvičení minulého času.

7.4 Test

Testy poskytují učitelům a samotným studentům zpětnou vazbu, jak zvládli novou látku.

7.5 Ukázka hodiny podle modelu PPP

V této ukázce se Thornbury (2006) pokusil názorně ukázat postup učitele podle tří etap: prezentace, procvičování a produkce.

Cílem hodiny je naučit žáky výrazy týkající se nátlaku například výrazy “*make someone do something*“, “*(not) let someone do something*“, “*be allowed to do something*“ a modální struktura “*have to*“.

1. Učitel použije generativní situaci, aby poskytl kontext pro cílový jazyk. V tomto případě představuje 2 osoby, Toma a Viv, a říká třídě, že když byl Tom malý, jeho rodiče byli velmi přísní. Na druhé straně Viv měla velmi tolerantní rodiče. Jako příklad uvádí: „*Tom had to help with the housework. But Jane didn't have to help with the housework. Tom's parents made him take piano lessons. He didn't want to, but they made him. Viv, on the other hand, wanted to have a motorbike. Her parents let her have one...*“ (Thornbury, 2006, s. 138)

2. Učitel žádá žáky, aby řekli, co si pamatují o Tomovi a Viv. Na tabuli napíše následující věty a uspořádá je do jejich správné formy:
 1. „*He had to help with the housework*
 2. *His parents made him take piano lessons.*
 3. *He wasn't allowed to stay out late.*
 4. *Viv didn't have to help with the housework.*
 5. *Her parents let her have a motorbike.*
 6. *She was allowed to stay out late.*“ (Thornbury, 2006, s. 138)

3. Učitel pak parafrázuje všechny věty a píše je na tabuli. Například:
 - 1a „*His parents made him help with the housework.*
 - 2a *He had to take piano lessons.*
 - 3a *They didn't let him stay out late.*“ (Thornbury, 2006, s. 138)
 Učitel smaže předešlé věty vytvořené žáky a žádá studenty, aby ve dvojicích věty znovu rekonstruovali..

4. Učitel zadá do skupin úkol. Cílem je zjistit, kdo v jejich skupinách chodí do přísnější školy a obráceně. Studenti si připraví otázky, aby se ptali jeden druhého v cílovém jazyce, a poté zjištěné informace sdělují zpětně učiteli.

První a druhý krok se týká prezentace, ve třetím kroku jsou použita řízená cvičení a v posledním kroku volná produkce. Prezentace je situační, pravděpodobně nejúčelnější a zapamatovatelnější než přímé vysvětlení. Na konci je zadán úkol za účelem komunikace, který má zajistit zaměření se jak na význam, tak i na formu.

Praktická část

1 Úvod

Základní školy používají různé druhy učebnic, jejichž pojetí výuky gramatiky se může lišit. Některé učebnice se více zaměřují na komunikativní cvičení a některé na řízená cvičení. Nejeftivnější je, pokud učebnice zahrnují jak komunikativní cvičení, tak i řízená a rozvíjí všechny řečové dovednosti.

Většina učebnic kombinuje gramatický a funkční syllabus. Výběr a návaznost gramatických struktur se může lišit.

Pro praktickou část diplomové práce jsem zvolila tři sady učebnic, které se běžně používají na druhém stupni základních škol. Jedná se o učebnice Project 2, 3, Way to Win pro 6., 7., 8. a 9. třídu a Headway Elementary. Úroveň těchto učebnic odpovídá úrovni A2 stanovené podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Práce se zaměří na způsob výuky gramatiky. Pozornost bude věnována prezentaci nové gramatiky, zda učebnice používají induktivní či deduktivní způsob výuky.

Dále budou popsány druhy cvičení, které se v učebnicích objevují, a zároveň dojde k porovnání, zda-li převažují řízená cvičení či komunikativní.

V praktické části uvádím ukázky částí cvičení, které se pak celé nachází v přílohách.

Dalším cílem praktické části bude srovnání gramatického syllabu učebnic. Bude porovnán výběr gramatických struktur a jejich návaznost.

Cílem práce je zjistit, jak a v čem se učebnice od sebe liší a případně která učebnice by měla být ve výuce gramatiky efektivnější.

2 Hutchinson, T. Project (2008). Oxford University Press

Project je sada učebnic od úrovně začátečnicků až po středně-pokročilou úroveň. Skládá se z učebnice, cd s nahrávkami poslechových cvičení, pracovního sešitu a příručky pro učitele.

Učebnice kombinuje gramatický a funkční sylabus. Gramatika se vyučuje formou induktivní. Žáci na základě textu vyvodí pravidla pro tvoření a použití nové gramatiky a poté ji procvičují v řízených cvičeních. V těchto cvičeních si žáci gramatiku upevní a poté ji používají v komunikativních cvičeních. Cvičení vždy obsahují jednu nebo více řečových dovedností jako je čtení, mluvení, poslech či psaní. Každá lekce obsahuje aktivity, které se týkají všech řečových dovedností. V těchto aktivitách žáci nepochvičují tedy pouze gramatiku a slovní zásobu, ale také rozvíjí svou schopnost porozumět a vyjádřit své vlastní myšlenky. Jako základní metodu učebnice používá komunikativní metodu.

Každá lekce pracuje s textem, který je spojený s hlavním tématem lekce. Převážně monologické texty obsahují novou gramatiku a k nim jsou připojeny aktivity na její upevnění. Texty jsou většinou i na nahrávce, aby žáci měli zároveň možnost rozvíjet poslechové dovednosti.

Nová slovní zásoba je vždy prezentována formou obrázků. Slovíčka se pak procvičují a používají ve spojení s gramatikou v dané lekci. Učebnice dále obsahuje řadu cvičení zaměřených na výslovnost.

Každá lekce obsahuje stránku týkající se opakování, díky které žáci a učitel zjistí, zda je nutné některé gramatické jevy znovu procvičit předtím, než budou pokračovat výukou další nové látky.

Na konci každé lekce žáci vytváří svůj vlastní projekt, díky kterému využijí naučenou slovní zásobu a gramatiku v praxi a to na dané téma, které by je mělo zaujmout. Projekty také dávají žákům příležitost mluvit či psát o svých vlastních životech.

3 Betáková L., Dvořáková K. Way to Win (2005). Nakladatelství Fraus

Učebnice Way to Win jsou určeny pro šestou až devátou třídu základních škol. Sada se skládá z učebnice, pracovního sešitu, příručky učitele, audionahrávky pro učitele i žáka a videonahrávky.

Učivo je rozděleno do lekcí, které jsou založeny na tematickém okruhu a gramatice, která na sebe navazuje podle obtížnosti. Každá lekce začíná motivační stránkou, která slouží k uvedení do tématu. Následují texty, které rozvíjejí téma lekce a slouží k prezentaci nové slovní zásoby a nové gramatiky. Gramatika je prezentována induktivní metodou. Učebnice kombinují gramatický a funkční syllabus.

Prostřednictvím jazykové výuky studenti mají rozvíjet všechny klíčové kompetence. Mezipředmětové vztahy se rozvíjí prostřednictvím úkolů na lištách.

Každá lekce obsahuje slovní zásobu, která je řazena podle abecedy a obsahuje i mezinárodní transkripci. Na slovní zásobu jsou v každé lekci zařazena cvičení. Výslovnost je většinou spojená s probíranou gramatikou. Na konci každé lekce je přehled probírané gramatiky.

Hlavním cílem učebnice je rozvoj komunikativních dovedností v ústním i psaném projevu. Učebnice používá komunikativní metodu, tzn., že rozvíjí všechny základní řečové dovednosti. Učebnice obsahuje dostatek poslechových cvičení a mluvních aktivit. Nejdříve žáci zkouší dané dialogy, poté hovoří sami o sobě a vyměňují si informace mezi sebou. Řečové dovednosti nejsou procvičovány izolovaně. Např. na čtení navazuje mluvení nebo psaní, gramatika a slovní zásoba jsou procvičovány jak v mluveném jazyce, tak i v psaném.

Pracovní sešit obsahuje úkoly na procvičení a upevnění učiva. Učebnice dále obsahuje praktické úkoly označené symbolem +, které jsou určeny pro nadanější studenty.

4 Soars, L. and J. New Headway (2011). Oxford University Press

Učebnice Headway jsou určeny pro úroveň začátečníků až po pokročilé studenty.

Jedná se tedy o úrovně Beginner, Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate a Upper Intermediate. New Headway se skládá z učebnice, audionahrávky, pracovního sešitu, slovníčku a příručky pro učitele.

Učebnice používá 2 sylaby, a to funkční a gramatický.

Gramatický sylabus učebnice obsahuje gramatické struktury, které jsou představeny v kontextech společně s otázkami, které povzbuzují studenty, aby pravidla gramatiky vyvodili sami. Výuka gramatiky je tedy prezentována induktivním přístupem.

Sylabus slovní zásoby se zaměřuje na tři oblasti, a to na výuku nových slov týkajících se určitého tématu jako např. počasí, literatura. Dále se zaměřuje na osvojování si správných návyků v učení se nových slovíček a současně rozvíjení znalostí ve vztahu mezi výslovností a pravopisem. V některých lekcích se učebnice zaměřuje také na synonyma, antonyma, němé hlásky, složeniny, kolokace a tvoření slov pomocí předpon a přípon.

Každá lekce také obsahuje aktivity zaměřené na poslech a čtení, které obsahují novou gramatiku dané lekce. Monologické i dialogické texty společně s různými typy aktivit rozvíjí všechny čtyři řečové dovednosti.

Učebnice obsahuje mnoho cvičení od mechanických po volná. Rovněž jsou zařazena cvičení, ve kterých žáci mohou mluvit sami o sobě. Cvičení zahrnují všechny řečové dovednosti. V každé lekci je vždy minimálně jedna aktivita na mluvení, poslech, čtení a psaní. Na začátku lekce je vždy prezentace a procvičování nové gramatiky, poté následuje rozvíjení řečových dovedností a práce se slovní zásobou.

Na konci každé učebnice se nachází přehledně zpracovaná gramatika každé lekce, přepis nahrávek, seznam nepravidelných sloves, slovní zásoba ke každé lekci a přídatná cvičení.

5 Gramatický sylabus učebnic

5.1 Úvod

V této kapitole se budu věnovat gramatickému sylabu ve všech výše zmíněných učebnicích. Cílem bude sylaby porovnat a zjistit, zda se sylaby liší a případně v čem. Zaměřím se na to, jaký je výběr a návaznost gramatických struktur.

V první řadě bude vymezeno, jaké gramatické struktury by měl obsahovat sylabus úrovně A2 a zároveň bude tato úroveň popsána podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

5.2 Úroveň A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky

Podle internetových zdrojů Společný evropský referenční rámec v oblasti cizích jazyků definuje šest kategorií podle úrovně znalostí cizího jazyka. Jedná se o kategorie A1, A2, B1, B2, C1, C2. Každá kategorie zohledňuje úroveň porozumění při čtení, poslechu, kvality písemného projevu a schopnosti konverzace.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Dn%C3%BD_evropsk%C3%BD_referen%C4%8Dn%C3%AD_r%C3%A1mec

Studenti úrovně A2 rozumí větám vztahujícím se k oblastem, které se ho týkají, jako jsou základní informace o něm a jeho rodině. Dokáže komunikovat prostřednictvím základních typů vět společně s naučenými frázemi o známých a běžných skutečnostech. Vzhledem ke gramatice používá správně jednoduché struktury, ale stále se ještě dopouští základních chyb jako zapomínání na gramatickou shodu nebo zaměňování časů. Je však jasné, co chce vyjádřit.

http://www.msmt.cz/uploads/soubory/mezinarodni_vztahy/evropskyreferencniramec.zip - Kapitola 03.pdf

5.3 Gramatické struktury úrovně A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky

Podle internetových zdrojů se v úrovni A2 jedná o obeznámeného začátečníka, tzn., že student má již získané základní znalosti.

<http://www.grammar.cz/index.html#A2>

„Mezi gramatické struktury této úrovně patří:

- *přivlastňovací zájmena*
- *stupňování přídavných jmen*
- *člen určitý a neurčitý – opakování*
- *počítatelná a nepočítatelná podstatná jména*
- *some, any*
- *ukazovací zájmena (this...)*
- *příslovce určující frekvenci*
- *přítomný čas prostý a průběhový*
- *minulý čas prostý*
- *nepravidelná slovesa*
- *předpřítomný čas*
- *minulý prostý versus předpřítomný čas*
- *vyjádření budoucnosti*
- *modální slovesa – část druhá*
- *gerund / infinitiv (want, like)*
- *want / would like (opakování z L1)*
- *určování času (opakování z A1)*
- *předložky místa*
- *předložky časové (opakování)“*

<http://www.grammar.cz/index.html#A2>

5.4 Gramatický sylabus učebnic Way to Win, Headway Elementary a Project

Následující tabulka obsahuje všechny gramatické struktury ve správném pořadí, jak jdou v učebnicích po sobě. Učebnice Way to Win jsou rozděleny pro 6., 7., 8. a 9. třídu. Učebnice Headway Elementary podle tříd rozdělena není. Předpokládá se, že se s ní bude pracovat od 6. třídy na 2. stupni a po probrání celé učebnice je možnost pokračovat další úrovní a to Headway Pre-intermediate, která stručně zopakuje dovednosti úrovně A2 a potom obsahuje učivo v rozsahu poloviny kompetencí požadovaných pro úroveň B1.

Úrovní A2 odpovídá Project 2 a Project 3. Konkrétní rozdělení podle tříd autoři neuvádí.

Way to Win	Headway Elementary	Project
6. třída	sloveso to be	Project 2
množné číslo podst. jmen	přivlastňovací zájmena	to be, can, have got
sloveso být	slovesa have, go, live, like	přítomný čas prostý
přivlastňovací pád	přivlastňování	yes, no a wh-otázky
sloveso mít	přítomný čas prostý I	frekvenční příslovce
rozkazovací způsob	otázka a zápor	řadové číslovky
sloveso can	přítomný čas prostý II	přítomný čas průběhový
vazba there is/there are	frekvenční příslovce	přít. č. prostý x průběhový
přítomný čas průběhový	vazba there is/there are	předmětná zájmena
přítomný čas prostý I	some/any/a lot of	min. čas slovesa být
frekvenční příslovce	ukazovací zájmena	pravidelná slovesa
ukazovací zájmena	can/can't	nepřavidelná slovesa
přítomný čas prostý II	příslovce	poč. a nepoč. podst. jm.
doplňovací otázky	min. čas was/were/could	a/an
srovnání přítomných časů	minulý čas I	some/any
minulý čas prostý I	pravidelná slovesa	How much/How many
minulý čas prostý 2	nepřavidelná slovesa	Členy a/an, some, the
otázky na podmět a předmět	časové výrazy	a little/a few
7. třída	minulý čas II	otázky s How
způsobové sloveso must	otázky	stupňování příd. jm.
sloveso to have to	zápory	as...as
poč. a nepoč. podst. jm., vyjádření množství	časové výrazy	going to
stupňování přídavných jm.	poč a nepoč. podst. jm.	příd. jm. a příslovce
budoucí čas vyjádřený pomocí going to	I like/I'd like	Project 3
předpřítomný čas	some/any	přít. č. prostý x průběhový
tvoření příslovcí	How much/How many	minulý čas
budoucí čas vyjádřený pomocí will	stupňování přídavných jmen	will – pro budoucí čas
minulý čas průběhový	to have got	will – pro rozhodnutí
srovnání min. času prostého a předpřítomného	3. stupeň přídavných jmen	minulý čas průběhový
8. třída	předložky in/at/on	min. č. průběhový x prostý
zástupná zájmena, podmínkové věty	přítomný čas průběhový	členy the, a/an
vztažné věty, minulý čas průběhový	přítomný čas průběhový x přít. čas prostý	předpřítomný čas prostý
vztažné věty	something/nothing...	ever a never
zvrtné zájmeno, to be allowed to	going to	should/shouldn't
tázací dovětky, vyjádření budoucích plánů	infinitiv účelu	must/mustn't, don't have to
podmínkové věty II, slovesa se 2 předměty	předpřítomný čas prostý	
předpřít. č. se since a for	ever a never	
gerundium	yet a just	

9. třída	opakování časů	
předminulý čas		
trpný rod		
nepřímá řeč		
VV příslovečné časové		
posun časů v nepřímé řeči		
otázky v nepřímé řeči		
vyjadřování budoucnosti		

Nejdříve bych chtěla věnovat pozornost pouze časům a porovnat tak, zda se pořadí a návaznost časů v učebnicích od sebe liší. Pro lepší přehlednost uvádím tabulku, kde jsou časy seřazeny tak, jak jdou postupně v gramatickém sylabu za sebou.

Way to Win	Headway Elementary	Project
přítomný čas prostý slovesa "to be"	přítomný čas prostý slovesa "to be"	přítomný čas sloves "to be", "have" a "can"
přítomný čas průběhový	přítomný čas prostý	přítomný čas prostý
přítomný čas prostý	minulý čas prostý	přítomný čas průběhový
minulý čas prostý	přítomný čas průběhový	minulý čas prostý
budoucí čas "going to"	budoucí čas "going to"	budoucí čas "going to"
předpřítomný čas prostý	předpřítomný čas prostý	budoucí čas "will"
budoucí čas "will"		minulý čas průběhový
minulý čas průběhový		předpřítomný čas prostý
předminulý čas prostý		

Podle sylabů jednotlivých učebnic můžeme vidět, že všechny postupují od jednodušších gramatických struktur postupně k těm složitějším, pokud tedy máme na mysli pouze tvoření těchto struktur. Další hledisko, které musíme brát v úvahu, je, zda je tato struktura jednoduchá i v používání. Jedná se například o tvoření přítomného a minulého času průběhového, jejichž struktura při tvoření je jednoduchá, ale používání těchto časů studentům často dělá problém, protože v českém jazyce průběhové časy nemáme. Dalším hlediskem, kterým se musíme při tvoření sylabu zabývat, je, zda je tato struktura frekventovaná v používání či nikoliv.

Protože není stanoveno, jak by správně měly jít gramatické struktury za sebou a názory odborníků se liší, pořadí gramatických struktur v učebnicích může být různé.

5.4.1 Přítomný čas prostý a průběhový

V gramatických sylabech se začíná tvořením přítomného času od slovesa “to be“. Má velkou frekvenci v používání a jeho znalost je nezbytná pro tvoření dalších časů. Proto i v našem případě všechny učebnice začínají výuku tímto časem.

Angličtina rozlišuje přítomný čas prostý a přítomný čas průběhový. Pořadí těchto dvou časů se může lišit. Mnoho učebnic začíná přítomným časem prostým plnovýznamových sloves. Struktura tvoření je jednoduchá, přesto v používání žákům dělá problém ve 3. osobě jednotného čísla přidat k plnovýznamovému slovesu koncovku -s. Protože u ostatních osob žádnou koncovku nepřidáváme, jedná se ve 3. osobě jednotného čísla o výjimku. Přítomný čas průběhový se obecně pokládá za složitější, protože tento čas v českém jazyce nemáme. Jeho tvoření však vychází z přítomného času slovesa “to be“.

Učebnice Project začíná slovesem “to be“ a na to navazuje přítomný čas prostý. Společně s tímto časem se žáci naučí frekvenční příslovce, která se v tomto čase používají. Hned po přítomném čase prostém následuje přítomný čas průběhový a nakonec dochází k porovnání obou časů.

Headway Elementary stejně jako Project začíná prezentací slovesa “to be“ a na to navazuje přítomným časem prostým plnovýznamových sloves. Další čas, který následuje, je minulý čas prostý a až v 10. lekci se žáci seznámí s přítomným časem průběhovým. Poté dochází k porovnání přítomného času průběhového s prostým.

Po přítomném čase prostém je zařazen minulý čas prostý, protože ten z něho analogicky vychází.

Učebnice Way to Win 6 začíná slovesem “to be“. Oproti výše zmíněným učebnicím pak následuje přítomný čas průběhový a poté přítomný čas prostý a porovnání obou časů.

Pokud navazuje přítomný čas průběhový na přítomný čas slovesa “to be“, pro žáky je pak jednodušší se tento čas naučit tvořit, protože používají tvar slovesa

“to be“ a k němu pouze připojí plnovýznamové sloveso se zakončením na -ing. Otázku a zápor tvoří stejně jako u tvoření přítomného času prostého slovesa “to be“ tzn., že dojde k inverzi.

5.4.2 Minulý čas prostý a průběhový

Minulý čas prostý by měl vždy následovat po přítomném čase prostém, protože otázka a zápor se tvoří obdobně jako v přítomném čase prostém plnovýznamových sloves pouze se změnou operátoru na “did“. Učebnice představují nejdříve minulý čas slovesa “to be“. Ten se tvoří nepravidelně a žáci se ho musí naučit nazpaměť.

Poté následuje prezentace minulého času plnovýznamových sloves tvořených pravidelně a nepravidelně. Minulý čas průběhový se obecně považuje za složitější čas, protože v českém jazyce neexistuje a žákům dělá problém rozlišit, kdy použít minulý čas prostý a kdy průběhový. Proto je tento čas podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky zařazen až do další úrovně, a to B1.

Učebnice Way to Win zařazuje minulý čas prostý do učebnice určené 6. třídě. Minulý čas průběhový Way to Win prezentuje také, a to v 7. třídě. Mezi minulým časem prostým a průběhovým je ještě z časů zařazen čas budoucí vyjádřený pomocí “going to“, předpřítomný čas a budoucí čas vyjádřený pomocí “will“.

V Headway Elementary následuje minulý čas prostý hned po přítomném čase prostém. Minulý čas průběhový není v této učebnici zařazen. Prezentace minulého času průběhového je v navazující učebnici Headway Pre-intermediate, která je klasifikována úrovní B1.

V Projectu 2 se minulý čas prostý nachází hned po přítomném čase prostém a průběhovém. Minulý čas průběhový nalezneme v učebnici Project 3. Tomuto času předchází budoucí čas vyjádřený pomocí “going to“.

5.4.3 Budoucí čas vyjádřený pomocí “going to“ a “will“

Vyjádření budoucího času patří podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky do úrovně A2. Tvoření budoucího času pomocí “going to“ a „will“ není složité. Studentům většinou dělá problém rozlišit, kdy použít tvar

“going to“ a kdy “will“. Tyto dva typy pro vyjádření budoucnosti by měly být prezentovány po sobě, aby následně mohlo dojít k jejich porovnání a procvičení obou tvarů.

Budoucí čas se probírá v učebnici Way to Win pro 7. třídu. Nejdříve se probírá tvar “going to“, z dalších časů následuje předpřítomný čas prostý a poté budoucí čas tvořený za pomoci “will“.

Headway Elementary se zaměřuje na budoucí čas vyjádřený pomocí “going to“ v 11. lekcí. Po něm stejně jako ve Way to Win se probírá předpřítomný čas. Budoucí čas vyjádřený pomocí “will“ se nachází až v další navazující učebnici Headway Pre-intermediate.

V Projectu se tvar “going to“ objevuje na konci učebnice Project 2. Project 3 opakuje přítomný čas prostý a průběhový, minulý čas a poté se začíná s novou látkou a to budoucím časem vyjádřeným za pomoci “will“. Oproti předešlým učebnicím předpřítomný čas zde následuje až po prezentaci budoucího času s “will“.

U Way to Win a Headway Elementary jsou za sebou zařazeny časy “going to“, předpřítomný čas a následuje “will“. U Projectu stojí “going to“ a “will“ za sebou a až poté následuje prezentace předpřítomného času prostého.

Ačkoliv tvoření struktury “will“ je jednodušší než struktura “going to“, v sylabech se objevuje dříve struktura “going to“, protože je frekventovanější.

Učebnice Way to Win seznamuje žáky ještě s dalšími způsoby pro vyjádření budoucího času jako je například vyjádření budoucího času pomocí času přítomného průběhového či přítomného času prostého.

5.4.4 Předpřítomný čas prostý

Tento čas má složitější strukturu a v českém jazyce neexistuje, proto ho většina učebnic úrovně A2 zařazuje až na konec gramatického sylabu. Učebnice většinou zařazují cvičení, ve kterých dochází k porovnání předpřítomného času s minulým časem prostým, protože oba časy se týkají minulosti a studentům jejich rozlišení v používání dělá problém. Nejdříve se tedy učí základní časy, a to přítomný, minulý a budoucí případně jejich průběhové formy a poté se začíná prezentací předpřítomného času prostého, který je pro české studenty zcela cizí, ačkoliv v jeho frekvenci používání je v britské angličtině vysoká.

Way to Win tento čas zařazuje do učebnice již pro 7. třídu. V 9. třídě se pak znovu objevuje společně s použitím “since“ a “for“. Tomuto času předchází přítomný čas prostý a průběhový, minulý čas prostý a budoucí čas vyjádřený pomocí “going to“.

Headway Elementary zařazuje předpřítomný čas prostý až do poslední lekce učebnice. Předchází mu přítomný čas prostý a průběhový, minulý čas prostý a budoucí čas tvořený pomocí “going to“. Stejně tedy jako ve Way to Win.

Project zařazuje tento čas také až do poslední lekce učebnice Project 3. Předchází mu přítomný čas prostý a průběhový, minulý čas prostý a průběhový a budoucí čas vyjádřený pomocí “will“ a “going to“.

Učebnice Way to Win pro 9. třídu obsahuje předminulý čas prostý. Předminulý čas prostý má složitější strukturu a v českém jazyce neexistuje. Podle Společného evropského referenčního rámce tento čas patří do úrovně B1. Ostatní výše zmíněné učebnice zařazují předminulý čas prostý až do dalších navazujících učebnic určené pro vyšší úroveň.

Dále se budu zabývat pouze gramatickými strukturami, které patří do úrovně A2 podle Společného evropského referenčního rámce. Kromě výše zmíněných časů se jedná o přivlastňovací zájmena, stupňování přídavných jmen, použití určitého a neurčitého členu, počitatelná a nepočitatelná podstatná jména, some a any, ukazovací zájmena, příslovce určující frekvenci, modální slovesa, gerundium a infinitiv, předložky místa a předložky časové.

Frekvenční příslovce ve všech učebnicích v sylabu navazují na výuku přítomného času prostého, protože vyjadřují opakování děje stejně jako přítomný čas prostý. Díky těmto příslovcím žáci pochopí používání přítomného času prostého.

Přivlastňovací zájmena podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky spadají do úrovně A2, avšak většinou jsou prezentována již v učebnicích úrovně A1 kvůli jejich vysoké frekvenci, proto je některé učebnice úrovně A2 neuvádí jako novou látku. V našem případě je prezentuje pouze učebnice Headway Elementary, a to hned na začátku sylabu po prezentaci slovesa “to be“.

Stupňování přídavných jmen se objevuje ve všech výše zmíněných učebnicích, a protože se neváže na jinou gramatickou strukturu, začlenění v sylabech se může lišit. Všechny uvedené učebnice zařazují stupňování přídavných jmen po prezentaci přítomného času, minulého času a počítatelných a nepočítatelných podstatných jmen.

Členům se jako samostatné kapitole věnuje pouze učebnice Project. V sylabech ostatních učebnic se členy nenachází, ačkoliv jsou jistě v učebnici zahrnuti, protože v anglickém jazyce je jejich používání nezbytné.

Počítatelná a nepočítatelná podstatná jména dělají většinou studentům problém, protože v českém jazyce nerozlišujeme podstatná jména na počítatelná a nepočítatelná. Umístění této látky v sylabech učebnic se příliš neliší. Jsou prezentovány po přítomném a minulém čase. Na ně pak všechny tři učebnice navazují látkou týkající se zájmen "some" a "any".

Ukazovací zájmena některé učebnice zařazují již do učebnic pro začátečníky. V našem případě tak učinila i učebnice Project. V učebnici Way to Win a Headway Elementary jsou zařazena hned po prezentaci přítomného času na začátku sylabu.

Z modálních sloves všechny učebnice obsahují modální sloveso "can", které řadí na začátek sylabu. Učebnice Project 2 touto strukturou začíná společně se slovesem "to be" a "have got". Tvoření gramatické struktury "can" je jednoduché. U všech osob má stejný tvar, otázka se tvoří inverzí a záporný tvar od "can" je "can't", který je rovněž u všech osob stejný.

Project 3 pak uvádí další modální slovesa, a to "must" a "should". Ta se nachází na úplném konci sylabu. Učebnice Way to Win uvádí kromě modálního slovesa "can" ještě "must".

Gerundium a infinitiv zařazují pouze některé učebnice v sylabu jako samostatnou položku. Way to Win se na konci 8. třídy zabývá gerundiem. Headway Elementary zakončuje sylabus infinitivem účelu.

Všechny učebnice pracují s předložkami, protože bez nich by se žádný jazyk neobešel. Předložky se jako samostatná položka vyskytují pouze v sylabu učebnice Headway Elementary, a to až ke konci sylabu.

5.5 Shrnutí

Po porovnání sylabů ve všech učebnicích jsem zjistila, že zásadně se sylaby od sebe neliší. Všechny obsahují gramatické struktury, které by podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky měly být v sylabech zařazeny. Návaznost gramatických struktur je převážně podobná. Pouze některé gramatické struktury učebnice zařazují dříve či později jako například Headway Elementary, která oproti ostatním učebnicím zařazuje přítomný čas průběhový až po prezentaci minulého času prostého.

Obsah gramatických struktur u učebnic Headway Elementary a Project je velmi podobný. Sylabus učebnice Way to Win je oproti ostatním obsáhlejší. Najdeme zde například navíc i otázky na podmět a předmět, podmínkové věty, tázací dovětky, předminulý čas, trpný rod či nepřímou řeč.

6 Porovnání výuky minulého času prostého ve všech třech výše zmíněných učebnicích

V této kapitole bude porovnána výuka minulého času prostého ve všech třech učebnicích.

Vybrala jsem minulý čas prostý, protože patří mezi základní časy, které se učí na základních školách. Zároveň je tento čas frekventovaný v používání a tedy ve výuce anglického jazyka nezbytný. Výuka tohoto času může být rozdělena do tří částí. Nejdříve se začíná minulým časem slovesa “to be“, následuje minulý čas pravidelných plnovýznamových sloves a nakonec minulý čas nepravidelných plnovýznamových sloves.

Cílem bude zjistit, zda se výuka tohoto času v učebnicích liší a případně v čem. Pozornost bude věnována prezentaci a procvičování. Bude mě tedy zajímat, zda je minulý čas prostý učen inductivní či deduktivní metodou a jaké druhy cvičení se nachází pro upevnění tohoto času. Zároveň zda převažují komunikativní či řízená cvičení. V neposlední řadě bude popsáno, jak učebnice pracuje s významem a použitím tohoto času. Dále se zaměřím na to, jaké časy předchází minulému času prostému a jaká je návaznost na přítomný čas prostý, jehož znalost je nezbytná pro pochopení minulého času prostého.

Na základě této analýzy bude v další kapitole popsána prezentace gramatiky.

6.1 Way to Win

Ve Way to Win je minulý čas prostý zpracován v učebnici pro 6. třídu v 9. a 10. lekci. V 9. lekci se žáci naučí minulý čas slovesa “to be“, pravidelných sloves a nepravidelného slovesa “to go“. Dále se naučí říkat, co dělali o prázdninách a mluvit o svých zážitcích. V 10. lekci se naučí používat další nepravidelná plnovýznamová slovesa.

Na úvodní straně lekce jsou stanoveny cíle, co se žáci naučí:

- *„říci, co jsi dělal(a) v minulosti*
- *mluvit o zážitcích*
- *mluvit o počasí*
- *minulý čas prostý slovesa “to be“, pravidelných sloves a slovesa “to go“.*

(Way to win 6, s. 67)

Žák se zde doví funkční i strukturované cíle lekce.

Na úvodní straně je článek "My weekend". Po poslechnutí nahrávky a přečtení článku žáci mají ve dvojicích diskutovat, co obvykle dělají o víkendu. Tento článek je určen k prezentaci tématu a s ním související slovní zásoby. Žáci si zároveň zopakují přítomný čas prostý, jehož znalost žákům pomůže pochopit tvoření minulého času prostého.

Poté následuje další článek ve formě rozhovoru na téma "My weekend", který je již v minulém čase prostém. Zatím se však jedná pouze o sloveso "to be" viz ukázka části rozhovoru "My weekend".

„My weekend

Teacher What about your weekend, Martin, was it good?

Martin Yes, it was. I was in the Šumava mountains. The weather was really good.

Teacher Fine. And you, Jana?

Jana I was in Prague with my parents. We were in the theatre. “

(Way to Win 6., s. 68) cv.1

V následujícím obdobném článku je minulý čas od slovesa "to be" použitý v otázce a záporu. Výuka minulého času prostého je zde vyučována induktivní metodou, kdy žáci sami z článku vyvodí pravidla pro použití sloves "was" a "were" a zároveň jejich význam a použití přítomného času. Protože je z článku zřejmé, že se jedná o vyprávění o víkendu, který již proběh, žáci tak pochopí, že tyto tvary slovesa "to be" se budou používat v ukončeném minulém ději. Význam a použití slovesa "to be" je patrný i z dalšího článku, který pojednává o počasí, jak bylo v pátek a jaké počasí je dnes.

Studenti tedy samostatně zjišťují, jak se gramatická struktura tvoří a jaký má význam za pomoci sekce "Looking at language", kde je následující: *„Find sentences with was or were. When do you use was? When do you use were?“*

(Way to Win, s. 68).

Sloveso "was" a "were" v kladném i záporném tvaru, v oznamovacích větách i v otázkách žáci procvičí v komunikativním cvičení, kdy se mají ptát svých spolužáků, jaký byl jejich víkend. Zadání zní následovně: *„Walk around the classroom and ask about the weekend like this: Where were you at the weekend,*

Katka? I was... .“ (Way to Win, s. 68). Řízená cvičení zde nejsou zařazena. Látka pokračuje dalším článkem, ve kterém jsou kromě sloves “was“ a “were“ také zařazena plnovýznamová slovesa, která se tvoří pravidelně přidáním koncovky -d či -ed k základnímu tvaru plnovýznamového slovesa. Tato slovesa pak mají žáci použít ve vlastních větách. Na podobném principu je i další článek, ve kterém jsou použity otázky a zápor v minulém čase prostém plnovýznamových sloves. Otázky se tvoří pomocí pomocného slovesa “did“ analogicky k přítomnému času, ve kterém se otázky tvoří pomocí pomocného slovesa “do“, proto je důležité nejdříve důkladně procvičit přítomný čas prostý, který je na začátku samotné lekce.

U prezentace nové gramatické struktury se vždy nachází sekce “Looking at language“, která žákům pomůže vyvodit pravidlo, viz ukázka „*Find verb forms like these: played – (to) play, talked - ...“* či „*Find questions and short answers with did/didn’t. Find the past form of the verb to go.*“ (Way to Win, s. 69).

Z nepravidelných plnovýznamových sloves je v této lekci zařazeno pouze sloveso s minulým časem “went“. Ostatní nepravidelná plnovýznamová slovesa se žáci učí průběžně v dalších lekcích.

Sekce “Practice“ se zaměřuje na procvičování nové gramatiky. Řízená cvičení se zde střídají s komunikativními. V prvních dvou cvičení žáci doplňují sloveso “was“ a “were“ jak v kladných větách, tak i v otázkách a v záporu viz ukázka části cvičení.

„Miss Hunt’s weekend

Finish the children’s questions 1-6 with was or were. Complete Miss Hunt’s answers, if necessary.

<i>1. <u>Were</u> you away this weekend, miss Hunt?</i>	<i>1. Yes, I was.</i>
<i>2. you alone?</i>	<i>2. I was with my friends.</i>
<i>3. you in Chester?</i>	<i>3. No, we were in Scotland.</i>
<i>4. it a nice weekend?</i>	<i>4. I always enjoy my weekend!“</i>

(Way to Win 6, s. 70) cv. 2

Žáci si v tomto cvičení upevní použití správného tvaru slovesa “to be“ u různých osob a zároveň si upevňují slovosled při tvoření otázek v minulém čase od slovesa “to be“. Jedná se o psané cvičení, které se zaměřuje na formu gramatické

struktury. Aby žáci správně spojili otázky s odpověďmi, musí znát význam vět. Nejedná se zde tedy o mechanický drill, ale o smysluplné cvičení.

V následujících cvičeních žáci doplňují tvary minulého času plnovýznamových sloves, která se tvoří v minulém čase pravidelně. Nejdříve dosazují do vět slovesa, která jsou již utvořena v minulém čase prostém. V následujícím cvičení už musí minulý čas od sloves tvořit sami podle významu. Cvičení jsou zde řazena postupně podle obtížnosti. Oba dva typy cvičení žáci budou vypracovávat písemně. Cvičení se zaměřují na formu gramatické struktury.

Sekce nazvaná "Sounds" se pojí s gramatickým tématem. Zaměřuje se na výslovnost minulých tvarů sloves. Žáci se za pomoci poslechové nahrávky naučí, u kterých sloves se vyslovuje koncovka *-t*, *-d* či *-id*. To poté procvičí ve cvičení, kde přiřazují daná slovesa do správné kolonky podle výslovnosti.

Ve cvičení 7 jsou otázky rozšířeny o tázací slova, kdy žáci tvoří otázky z následujícího výběru: "How did" – "What did" – "When did" – "Where did" – "Why did". U všech otázek jsou dané odpovědi. Jedná se o psané cvičení, jehož cílem je zaměření se na formu. Významům vět žáci musí rozumět.

Je zde zařazeno také cvičení zaměřené na komunikaci a práci ve dvojicích, kdy si žáci kladou otázky, aby mohli vyplnit tabulku s chybějícími informacemi. Lekce je zakončena přehledem tvoření a použití minulého času prostého s příkladovými větami. Látka je vysvětlena v českém jazyce. S touto českou částí se však v hodině nepracuje.

10. lekce začíná článkem, ve kterém se objevují nepravidelná plnovýznamová slovesa. Ta jsou pak vypsána v rámečku a žáci je mají dosadit do vět místo infinitivů. V dalším cvičení žáci přepisují kladné věty do vět záporných. Zápor se procvičuje v dalším cvičení, kde žáci opravují tvrzení vztahující se k předešlému článku. Žáci zde musí znát význam vět.

Na konci lekce se nachází přehled nové gramatiky. Najdeme zde zvláštnosti psané formy při tvoření minulého času, otázku a zápor u nepravidelných plnovýznamových sloves a otázky na podmět a předmět v přítomném i minulém čase prostém. Přehled slouží jako celkové shrnutí, co se žáci v této lekci naučili. Dále může pomoci žákům, kteří na vyučovací hodině chyběli. Přehled gramatiky je

napsaný v českém jazyce a je stručný a jasný, proto jak žáci, tak i rodiče probíranou látku pochopí.

6.1.1 Shrnutí

Prezentace nové látky je v této učebnici představena většinou formou dialogu. Jedná se o induktivní metodu výuky. Sekce “Looking at language“ žáky navádí, která pravidla mají z textu vyvodit pro tvoření struktury nové gramatiky a stejně tak i význam a použití. Strukturu gramatiky pak procvičují v mechanických cvičeních, ve kterých žáci nemusí znát význam vět. Zároveň jsou zařazena i volná cvičení, ve kterých již větám musí rozumět. Ve cvičeních si žáci vždy upevňují nejen strukturu gramatiky, ale také její použití. Například ve cvičení, ve kterém žáci mají doplnit část věty, jsou tyto věty vždy zakončeny slovy “yesterday“, “last week“ či “five days ago“. Je tak zřejmé, že tento čas vyjadřuje, kdy přesně k události došlo.

6.2 Headway elementary

Minulý čas prostý je v této učebnici rozdělen do tří lekcí. V 5. lekci se probírá minulý čas slovesa “to be“ a současně s ním i modální sloveso “can“ a jeho záporný tvar “can’t“ společně s minulým tvarem “could“. V 6. lekci se pak probírá minulý čas plnovýznamových pravidelných a nepravidelných sloves. 7. lekce se zaměřuje na otázku a zápor v minulém čase.

Žáci se prvně seznamují s minulým časem v tabulce, která je rozdělena na dvě části, a to na přítomný a minulý čas prostý. Jedná se o slovesa “to be“ a “can“. V každé části je několik otázek, na které žáci mají odpovědět, viz ukázka

Read and listen to the questions about the present and the past.

Complete the answers.

<i>PRESENT</i>	<i>PAST</i>
<i>What day is it today?</i> <i>It's _____.</i>	<i>What day was it yesterday?</i> <i>It was _____.</i>
<i>What month is it now?</i> <i>It's _____.</i>	<i>What month was it last month?</i> <i>It was _____.</i>
<i>Is it sunny today?</i> <i>_____, it is. / _____, it isn't.</i>	<i>Was it sunny yesterday?</i> <i>_____, it was. / _____, it wasn't.</i>
<i>Where are you now?</i> <i>I'm in/at _____.</i>	<i>Where were you yesterday?</i> <i>I was in/at _____.</i>
<i>Where are your parents now?</i> <i>They're in/at _____.</i>	<i>Where were they yesterday?</i> <i>They were in/at _____.</i>
<i>Are you in England now?</i> <i>_____, I am. / _____, I'm not.</i>	<i>Were you in England last year?</i> <i>_____, I was. / _____, I wasn't.</i>
<i>Can you ski?</i> <i>_____, I can. / _____, I can't.</i>	<i>Could you ski when you were five?</i> <i>_____, I could. / _____, I couldn't.</i>

(Headway Elementary, s. 40) cv. 3

Je zde použitý induktivní přístup k výuce gramatiky, kdy žáci z této tabulky vyvodí pravidla pro použití slovesa “to be“ a “can“ v minulém čase.

Minulému času prostému v učebnici předchází přítomný čas prostý a v tabulce se nám objevuje návaznost na tento čas. Žáci tak vidí souvislost s přítomným časem, kdy u množného čísla je tvar “are“ a v minulém čase “were“ a u jednotného čísla je “is“ a v minulém čase tvar “was“. V návaznosti na přítomný čas prostý je pro žáky minulý čas od slovesa “to be“ mnohem snazší k naučení. Stejně tak z tabulky pochopí tvoření otázek v minulém čase od slovesa “to be“ a “can“, kdy u obou sloves dochází k inverzi.

Věty jsou zakončeny příslovečným určením času “yesterday“ či “last year“. Z toho vyplývá, že žáci tento čas budou používat, když se bude jednat o děj, který byl v minulosti v danou dobu ukončen.

Následně doplní tabulku nazvanou “Grammar and pronunciation“, ve které jsou vypsány osoby a žáci k osobám doplňují správný tvar slovesa “to be“ v kladných větách a stejně tak i ve větách záporných a v otázkách. Poté žáci vyslechnou nahrávku, přičemž jejich úkolem bude věty opakovat a procvičovat tak ve větách výslovnost slovesa “to be“ v určitých tvarech.

Na procvičení a upevnění nového času si mají žáci ve dvojicích ústně pokládat otázky použité v tabulce a zároveň na ně odpovědět. V tomto komunikativním cvičení se žáci soustředí na správnou formu gramatické struktury. Je zde zařazeno také doplňovací cvičení, tzn. cvičení, ve kterém žáci doplňují do mezer ve větách správný tvar slovesa “to be“ a “can“ v minulém čase. Jedná se o mechanický dril, který nevyžaduje znalost významu vět. Žáci doplňují správné tvary slovesa “to be“ a “can“ podle osob.

Učebnice dává hodně prostoru komunikativním cvičením. V aktivitě “Talking about you“ žáci pracují ve dvojicích a kladou si otázky, na které zároveň odpovídají podle sebe. Jsou zde dané časové údaje, které mají žáci v otázkách použít. Žáci tak budou tvořit otázky např. “Where were you at 8.00 this morning“? Toto cvičení se zaměřuje na použití správné gramatické struktury při tvoření otázek. Následuje práce s dvěma články, ve kterých žáci doplňují tvary “was“, “were“ či “could“. Jeden je na základě poslechu, druhý žáci doplňují sami a poté pomocí nahrávky zkontrolují. Obě cvičení žáci vypracují písemně. Cvičení se zaměřují na správný tvar sloves “to be“ a “can“. Po přečtení a kontrole žáci ústně vytváří otázky a odpovídají na základě textu. Otázky vytváří z daných bodů: “When/born?“, “Where/born?“, “How old/when/could... ?“ (Headway Elementary, s. 41).

V dalším obdobném komunikativním cvičení nazvaném “Talking about you“ žáci vytvoří stejné otázky, ale tvoří vlastní odpovědi. Při této aktivitě pracují ve skupinách. Cvičení se zaměřuje na formu gramatické struktury. Jedná se zde o typ komunikativního drilu. V komunikativním drilu, jak jsem již popsala v 5. kapitole teoretické části diplomové práce, studenti reagují na otázky a používají určitou gramatiku, přičemž vytváří vlastní obsah.

1. „When/born?“

2. Where/born?“

3. Where/parents born?“

4. How old were you when you could....? (walk-talk-read-swim-ride a bike-use a computer-speak a foreign language)“

(Headway Elementary, s. 41) cv.4

6. lekce je uvedena článkem, ke kterému se vztahují různé typy aktivit. V první aktivitě mají žáci odpovědět na stanovené otázky týkající se článku. Zde se opakuje minulý tvar slovesa "to be". Poté doplní tabulku "Grammar spot", která se týká tvoření gramatické struktury minulých tvarů plnovýznamových sloves. Zadání v tabulce zní následovně: „*Complete the sentences about Oprah with the verb live. Read text B. Find the Past Simple of work, clean, receive, study and start. How is the Past Simple formed?*“ (Headway Elementary, s. 46). Žáci jsou pobízeni, aby sami zjistili pravidla pro tvoření minulého času prostého.

V další části článku se objevuje otázka a zápor v minulém čase. Tabulka "Grammar spot" pobízí žáky, aby v textu vyhledali otázku s "did" a zápor s "didn't". Oproti předchozím tabulkám "Grammar spot", ve kterých žáci museli doplnit správné gramatické tvary, tato tabulka je již vyplněná a vysvětluje tvoření otázky a záporu v minulém čase. V následujícím cvičení, které se vztahuje k článku, žáci k daným odpovědím vytváří otázky. Jedná se o písemné cvičení, které se zaměřuje na formu gramatické struktury.

Následující podobné cvičení je obtížnější. Cvičení se skládá z otázek, ve kterých žáci musí do prázdných mezer doplnit tvary "did", "was" a "were". Tyto otázky si pak kladou ve skupinách a vytváří vlastní odpovědi. V tomto ústním cvičení se zaměřují na používání správné gramatické struktury.

Sekce "Pronunciation" se zabývá výslovností sloves v minulém čase. Nejdříve si žáci poslechnou tři různé výslovnosti -ed a to konkrétně u sloves "worked", "lived" a "started". Následuje poslechové cvičení, ve kterém slovesa na základě poslechu zapisují do tabulky podle výslovnosti -ed.

Poslední část týkající se gramatiky se zabývá nepravidelnými plnovýznamovými slovesy. Žáci musí doplnit k infinitivům jejich tvar v minulém čase. Ty si musí vyhledat na poslední straně učebnice, kde se nachází seznam nepravidelných plnovýznamových sloves. Poté žáci pracují s článkem, ve kterém sloveso v závorce dávají do minulého času. Žáci v tomto cvičení nepotřebují znát význam. Cílem je upevnit si tvary nepravidelných sloves v minulém čase. K tomuto článku pak ve dvojicích ústně vytváří otázky a odpovědi.

V další obdobné aktivitě se prolínají jak nepravidelná slovesa, tak i pravidelná. Poté následují komunikativní cvičení, ve kterých žáci mluví o sobě

a vytváří kladné i záporné věty v minulém čase. V tomto komunikativním cvičení žáci musí mít znalosti o tvoření a použití minulého času prostého. Aktivity jsou zde řazeny od jednodušších po složitější.

Na ukázkou uvádím část doplňovacího cvičení. Tento typ je v učebnici velmi častý. Všechny věty v tomto cvičení obsahují časový údaj, kdy se děj odehrál. Cvičení tak pomáhá žákům pochopit, kdy se tento čas používá. To je důležité, aby byli schopni čas správně používat a později také pochopili, kdy použít minulý čas prostý a předpřítomný. Použití těchto dvou časů dělá studentům zvláště velký problém, protože předpřítomný čas se obvykle překládá časem minulým a v českém jazyce neexistuje.

V tomto cvičení dochází k prolínání pravidelných a nepravidelných sloves. Jedná se o mechanický dril, žáci nemusí větám rozumět. Slovesa dávají do správného tvaru podle osob.

„Complete the sentences with the verbs in the Past Simple.

1. My granddad _____ (be) born in 1932. He _____ (die) in 2009.
2. My parents _____ (meet) in London in 1983. They _____ (get) married in 1985.
3. I _____ (arrive) late for the lesson. It _____ (begin) at 2 o'clock.
4. I _____ (catch) the bus to school today. It _____ (take) just 40 minutes.
5. I _____ (have) a very busy morning. I _____ (send) 30 emails before 10 o'clock.“

(Headway Elementary, s. 49) cv. 5

Výuka minulého času prostého se v 7. lekci zaměřuje na tvoření otázek s tázacími slovy, v angličtině tzv. “wh-questions“. Tyto otázky jsou použity ve kvízu na úvodní straně. Úkolem žáků je pouze vybrat správnou odpověď. Další aktivita zaměřená na tvoření otázek je poslech. Žáci podle nahrávky doplňují chybějící slova do vět. Další dvě cvičení se vztahují k poslechu: *„What did Bill say about these things? (colour Tv, Tv programmes...). Imagine what Bill said about these things. (computers, mobile phones...)“*. (Headway Elementary, s. 55).

Toto cvičení může být vypracováno jak písemně, tak i ústně. Cvičení se zaměřuje na tvoření správné gramatické struktury v minulém čase v kladných

a záporných větách. V tabulce “Grammar spot“ jsou různé typy vět v přítomném čase a žáci mají za úkol je přepsat do minulého času. Druhou částí tabulky je doplnit do mezer ve větách správné časové předložky. Časové výrazy uvádí, kde přesně se děj v minulosti odehrál.

V sekci “Practice“ zní úkol následovně: „*Match a question word in A with a line in B and an answer in C.*“ (Headway Elementary, s. 56). Toto písemné cvičení se zaměřuje na formu. Aby žáci správně věty pospojovali, musí znát význam.

V dalším komunikativním cvičení žáci pracují ve dvojicích. Každý z nich si přečte rozdílný článek o Billově životě. Následně si kladou otázky a odpovídají, viz zadání: *Work with a partner. Student A – Look at p135. Student B – Look at p138. You have different information about Bill’s life. Ask and answer questions.*“ (Headway Elementary, s. 56). Jedná se o ústní cvičení, které se zaměřuje na plynulost, tzn., že studenti by se zde měli zaměřit především na význam. Cílem je zautomatizovat si znalosti gramatické struktury, kterou se naučili.

V dalším komunikativním cvičení žáci opět pracují ve dvojicích a ústně vytváří otázky, které začínají na “when“. Cvičení obsahuje body, které žáci mají v otázkách použít. Vytváří vlastní odpovědi. Zadání dalšího komunikativního cvičení zní následovně: „*Tell the class about your day up to now. Begin like this: I got up at seven o’clock and had breakfast. I left the house at...*“ (Headway Elementary, s. 56). Tato aktivita se zaměřuje na plynulost. Žáci vytváří vlastní věty a soustředí se především na význam.

6.2.1 Shrnutí

Učebnice Headway Elementary začíná lekci buď článkem ke čtení, či poslechem. Zde je vždy prezentována nová gramatika. Učebnice využívá induktivní formu výuky. U každé prezentace nové látky je tabulka “Grammar spot“, která je většinou částečně vyplněná a žáci tak musí z článku vyvodit pravidla, aby tabulku mohli doplnit. V některých případech je tabulka vyplněna kompletně.

Pomocí článků a různých typů cvičení si žáci upevňují nejen strukturu nové gramatiky, ale i význam a použití. V 5. a 6. lekce převažují řízená cvičení, ve kterých se žáci učí tvořit správně gramatickou strukturu. 7. lekce obsahuje větší

množství komunikativních cvičení, která se zaměřují na plynulost. Cílem je zautomatizovat si naučenou novou gramatickou strukturu.

6.3 Project

Minulý čas prostý se v učebnici Project 2 probírá ve 3. lekci. V Projectu 3 se pak znovu objevuje v 1. lekci pro zopakování a rozšíření.

Lekce začíná prezentací slovesa “to be“ v minulém čase. Prezentace začíná krátkým textem: „*On Saturday mornings Helena and her friends are normally at the sports centre. They weren't there last week*“. (Project 2, s. 32). Následují výpovědi dětí, kde byly minulý týden. Z textu je tak zřejmé, že se jedná o minulý čas. Z výpovědí dětí se žáci seznámí se strukturou minulého času a následně vyplní tabulku s názvem “Grammar“. V této tabulce doplňují sloveso “to be“ ve správném tvaru k příslušné osobě a to v kladných a záporných větách. Všechny osoby, ke kterým žáci mají doplnit správný tvar slovesa “to be“ se vyskytují v textu.

Následuje cvičení, ve kterém žáci do mezer ve větách doplňují tvary “was“ a “were“. Tyto věty pak musí převést do záporu. Jedná se o tzv. řízené cvičení. Není zde nutné znát význam vět, protože tvary slovesa “to be“ žáci doplňují podle osoby. Tento typ cvičení je velmi častý a mohli jsme se s ním setkat i v předchozích učebnicích.

Následuje poslechové cvičení, ve kterém mají žáci zaznamenat jména lidí, se kterými mluví instruktor sportu. V poslechu žáci mohou slyšet otázky a krátké odpovědi slovesa “to be“. Tato pravidla poté doplní do tabulky “Grammar“. Otázky a odpovědi procvičí v následujícím cvičení, ve kterém sestavují dialog, viz následující ukázka části cvičení.

a) „*Make the dialogues. Use the cues.*

Was George at school last week?

No, he wasn't.

Was he...

1. George / at school last week? / No he / ill? / Yes

2. Petra and Mark / at home last night? / No they / at the cinema? / Yes

3. you / on holiday last week? / Yes you / in Spain? / No

4. Zoe / at the sports centre on Monday? / Yes her brother / there too? / No

b) *Work with a partner. Practise the dialogues.* “

(Project, s. 33) cv. 6

Toto cvičení je písemné a zaměřuje se na tvoření správné gramatické struktury. Po vypracování tohoto cvičení, mají žáci za úkol ve dvojicích tento dialog procvičit ústně. Cílem je upevnění si formy v praxi.

V sekci “Speaking“ se žáci ve dvojicích ptají a navzájem si odpovídají, kde byli v uvedené době. Zde se zaměřují na význam. Aktivita jsou řazeny od jednodušších po složitější, proto v následujícím monologickém článku v sekci “reading“ již dosazují do mezer jak kladné tvary slovesa “to be“, tak i záporné. K tomuto článku se váže další úkol, kdy žáci mají určit, zda jsou tvrzení správná či nikoliv a věty případně opravit. Cvičení se zaměřuje na porozumění, žáci musí znát význam vět.

V sekci “Pronunciation“ žáci poslouchají a následně opakují výslovnost tvarů “was“ a “were“.

Výuka minulého času prostého pokračuje prezentací minulého času pravidelných plnovýznamových sloves. Žáci si přečtou monologický článek, který obsahuje mnoho pravidelných plnovýznamových sloves v minulém čase. Na základě článku pak tato slovesa doplní do tabulky “Grammar“ k jejich infinitivům. Tabulka přehledně ukazuje změny v pravopisu určitých sloves při tvoření minulého času. Při překladu článku žáci pochopí význam a použití tohoto času, viz začátek článku: “*We were on holiday in July. We travelled to Spain by plane*“. (Project 2, s. 34).

Tvoření minulého času od pravidelných sloves procvičí v doplňovacím cvičení, kde dávají infinitivy do minulého času. Jedná se o mechanický drill. Není zde nutné znát význam vět.

Další tabulka “Grammar“ obsahuje tvoření záporného tvaru v minulém čase. V tabulce se nachází dvě kladné věty a vedle nich ty samé věty v záporu. K ní následuje otázka: „*This is the past simple negative. How do we make it? What part of the verb do we use after didn't?*“ (Project 2, s. 35). Žáci z daných vět vyvodí pravidla pro tvoření záporu v minulém čase. Následuje mechanické cvičení,

ve kterém kladné věty v minulém čase převádí do záporu. Žáci zde nemusí znát význam vět.

V sekci “Pronunciation“ se žáci na základě nahrávky seznámí s výslovností sloves v minulém čase. Žáci nejdříve sami označí, u kterých sloves se na konci vyslovuje *-id*, *-d* či *-t*. Podle nahrávky poté zkontrolují.

V další části lekce se pokračuje s minulým časem, tentokrát to jsou však nepravidelná plnovýznamová slovesa. Žáci uslyší nahrávku a podle ní pospojují věty v minulém čase s obrázky. Slovesa z vět pak přepíší do tabulky “Grammar“ k jejich infinitivům a následně doplní cvičení, ve kterém z infinitivů vytváří minulý čas a dosazují je do vět, viz zadání: „*What problems did these people have? Complete the sentences. Put the verbs in brackets into the past tense.*“ (Project 2, s. 36). Tento mechanický dril se zaměřuje na formu.

Tvoření záporu v minulém čase je prezentováno stejnou formou jako v předchozí části. V tabulce jsou dvě kladné věty, které obsahují nepravidelná slovesa v minulém čase, a vedle nich jsou ty samé věty v záporu. Otázka pro žáky zní: „*Look at the table. How do we make the negative with an irregular verb?*“ (Project 2, s. 36).

V sekci “Reading and writing“ se nachází dva články ve formě dopisu, které obsahují mezery a úkolem žáků je dosadit do mezer slovesa z nabídky ve správném tvaru.

Sekce “Comprehension“ obsahuje text, ve kterém se nachází otázky tzv. “wh-questions“ a krátké odpovědi v minulém čase. Na základě článku žáci doplní tabulku “Grammar“.

Další cvičení zní následovně: „*Complete the sentences with these words: took, have, take or had.*“ (Project 2, s. 39). Jedná se o řízené cvičení, které se zaměřuje na formu. V tomto cvičení je nutnost znát význam vět. V dalším písemném cvičení žáci tvoří otázky a krátké odpovědi z daných slov. Tyto otázky a odpovědi pak procvičují ústně ve dvojicích. Cílem je použít formu v praxi.

V následujícím cvičení žáci vytváří otázky v minulém čase k daným odpovědím. Je zde nutné znát význam. Poté žáci opět dialog procvičují ústně.

Další sekci této lekce je “Revision“. Žáci nejdříve vyslechnou nahrávku, podle které seřadí obrázky do správného pořadí. Následuje zadání písemného úkolu:

„Write sentences about Ted’s day. Use the pictures in 1a and the cues below.

At seven thirty Ted was in bed. He didn’t hear the alarm clock.

- 1. At 7.30 / Ted / be / in bed*
- 2. He / not hear / alarm clock*
- 3. Mother / come / in his bedroom*
- 4. She / tell / Ted the time*
- 5. He / jump / out of bed / and brush / his teeth“*

(Project, str. 42) cv. 7

Lekce je zakončena projektem, ve kterém by žáci měli popsat svou poslední dovolenou. Úkol zní následovně: *„Tell people about your last holiday or your ideal holiday. Write about these things.*

Where did you go?

What was the weather like?

Who did you go with?

What things did you do?

Where did you stay?

How long did you stay?“

What was it like?

(Project, s. 43) cv. 8

6.3.1 Shrnutí

Učebnice Project 2 představuje minulý čas prostý v jedné lekci oproti předešlým dvěma učebnicím, které tento čas rozdělují do více lekcí. Nová látka je většinou prezentována v monologickém článku či v poslechu. Jedná se o induktivní způsob výuky. Pravidla, která žáci z textů vyvodí, doplní do tabulky “Grammar“. Z typů cvičení zde převažují doplňovací cvičení. Řízená cvičení se střídají s volnými. Převažují zde písemná cvičení. Je zde mnoho cvičení, ve kterých žáci mají ve dvojicích ústně procvičovat rozhovory, jejichž obsah je daný. Žáci zde nemají možnost vytvářet vlastní obsah dialogů a pouze “papouškují“ dané věty. Na konci lekce je projekt, ve kterém by již žáci měli bez problémů tvořit věty v minulém čase prostém.

Ve výuce minulého času prostého se ve všech výše uvedených učebnicích využívá induktivního postupu, tzn., že se začíná příklady a z nich se vyvozují pravidla pro danou strukturu. Učebnice vždy nejdříve začínají slovesem “to be“, následují plnovýznamová slovesa, která se tvoří pravidelně a poté se žáci seznamují se slovesy nepravidelnými.

Všechny učebnice postupují od jednodušších forem cvičení ke složitějším. Učebnice obsahují jak volná, tak i řízená cvičení. Jsou zde zařazena i taková komunikativní cvičení, ve kterých mají žáci možnost vyjádřit své vlastní myšlenky. Tato komunikativní cvičení se zaměřují na význam. Všechny učebnice obsahují cvičení, ve kterých žáci rozvíjí všechny čtyři řečové dovednosti.

Všechny učebnice odkazují k rozsáhlejšímu seznamu nepravidelných plnovýznamových sloves, který u Headway Elementary nalezneme na poslední straně učebnice a u Projectu 2 a Way to Win v pracovním sešitě.

Way to Win na konci každé lekce uvádí přehled celé látky v českém jazyce. Headway Elementary tento přehled uvádí na konci učebnice. Učebnice Project 2 celkový přehled gramatiky uvádí v pracovním sešitě.

Všechny učebnice se také zabývají výslovností pravidelných plnovýznamových sloves, tzn., zda se u daných sloves vyslovuje *-d*, *-t* nebo *-id*.

Oproti ostatním učebnicím Headway Elementary poskytuje větší množství komunikativních cvičení. Project 2 obsahuje na konci lekce projekt, který mají žáci vytvořit. V projektu tak mohou uplatnit všechny získané jazykové dovednosti. Ve vyšších úrovních navazujících učebnic se minulý čas znova opakuje a postupně se přidávají další nepravidelná plnovýznamová slovesa.

Při porovnání postupů učebnic ve výuce gramatiky s postupy výuky gramatiky popsané v 7. lekci v teoretické části diplomové práce můžeme vidět, že tyto postupy se shodují. Nová látka je prezentována buď v monologickém článku, dialogu či poslechu. Následuje izolace a vysvětlení. V učebnicích je to většinou formou tabulky nazvané “Grammar“, “Grammar spot“ či “Looking at language“. Tabulka je buď kompletně vyplněná, nebo jen částečně a žáci ji na základě textu doplní. Zde je zobrazena nová gramatika bez kontextu. Následuje procvičování formou různých typů cvičení jak řízených, tak i volných. Cvičení jsou většinou v učebnicích seřazeny od jednodušších po složitější. Poslední částí tzv. modelu PPP je testování žáků, jak si novou látku osvojili.

7 Prezentace gramatiky

7.1 Way to Win

Na úvodní straně se žáci dozví, co se v konkrétní lekci naučí. Jsou zde propojeny funkční i strukturované cíle. Zároveň je zde text, který slouží k prezentaci nového tématu. Text obsahuje gramatiku, kterou již žáci znají, v některých případech obsahuje takovou gramatiku, ze které bude vycházet gramatika nová.

Nová látka je většinou prezentována v dialogu. Při prezentaci některého času jsou v textu vždy zastoupeny různé osoby, aby bylo zřejmé, u jaké osoby se bude používat určitý tvar slovesa. Texty jsou jednoduché, a i když se žáci v textu setkávají s novou gramatickou strukturou, její význam z textu vždy vyplývá.

Po přečtení textu následuje sekce “Look back“ či “Looking at language“. Tyto sekce pobízí studenty, aby sami vyvodili pravidla pro tvoření gramatické struktury a její význam. Učebnice tedy používá induktivní přístup k výuce gramatiky.

Použití nové gramatické struktury si upevňují v různých typech cvičení. Nejdříve jsou to drilová cvičení, ve kterých se žáci naučí formu dané gramatické struktury, a poté následují komunikativní cvičení, ve kterých žáci použijí gramatickou strukturu v komunikaci. Jedná se jak o mluvenou komunikaci, tak i psanou. Tento postup se dodržuje ve všech lekcích.

Po prezentaci nové gramatické struktury a vyvození pravidel, přichází sekce “Now you“. V této sekci žáci začnou procvičovat novou gramatiku. Aktivity v této sekci jsou buď ústní, či písemné. Dále následuje sekce “Practice“, která obsahuje řadu cvičení na upevnění gramatické struktury a její použití v praxi. Každá lekce obsahuje sekci “Sounds“. Ta se většinou týká probírané gramatické struktury či nové slovní zásoby dané lekce. Nová gramatika se objevuje vždy i v sekci “Listening“, která je nezbytnou součástí každé lekce. Učebnice rozvíjí všechny řečové dovednosti.

Na konci každé lekce studenti najdou celkové vysvětlení nové látky v českém jazyce. S touto sekci se však v hodině nepracuje. Přehled veškeré probrané gramatiky je v pracovním sešitě.

7.2 Project

Každá lekce začíná rovnou prezentací nové gramatiky. Ta je představena v monologickém či dialogickém článku, který je často doprovoben i poslechovou nahrávkou. Následuje sekce “Grammar“, ve které žáci doplňují pravidla nové gramatické struktury, které vyvodili z textu. Učebnice tedy používá poznávací přístup ke gramatice, tzn., že nabízí řadu doprovodných aktivit, které povzbuzují studenty, aby sami vyvodili pravidla a význam nové látky. Jedná se o induktivní přístup k výuce. Tento přístup má tři hlavní postupy. Nejdříve studenti najdou věty v článku, které obsahují novou gramatickou strukturu. Poté v tabulce “Grammar“ doplní věty s novou gramatickou strukturou. Nakonec pravidla procvičují v řízených cvičeních, které upevňují jejich znalosti o pravidlech. Aby gramatika byla pro žáky zajímavější, pravidly je provádí postava Mut z kresleného příběhu v učebnici a poukazuje na důležité aspekty. Poznávací přístup ke gramatice je důležitou součástí metodologie učebnic. Nejen že pomáhá studentům si gramatickou strukturu zapamatovat lépe, ale také žáky učí strategii, aby byli sami schopni zjistit si informace, které potřebují.

Každý oddíl obsahuje sekce “Listening“, “Speaking“, “Reading“ či “Writing“. Tyto sekce se zaměřují buď na novou gramatickou strukturu, nebo na novou slovní zásobu. Oboje se vždy týká tématu lekce. Každá lekce obsahuje sekci “Pronunciation“, která se váže buď ke gramatické struktuře, nebo k nové slovní zásobě. Sekce “Revision“, která se nachází vždy ke konci lekce, obsahuje cvičení na gramatiku a slovní zásobu. Poslední část lekce je nazvaná “Your project“, kde žáci vypracovávají písemně svůj vlastní projekt na základě konkrétního tématu. Téma je vždy zvoleno tak, aby žáci používali gramatiku, kterou se v lekci naučili. Například v lekci, kde se probírá minulý čas prostý, je téma projektu Moje poslední dovolená.

7.3 Headway Elementary

Každá lekce začíná prezentací nové gramatické struktury v monologickém či dialogickém článku. U každé prezentace nové látky je tabulka “Grammar spot“. Ta pobízí žáky, aby z textu vyvodili pravidla a mohli chybějící tvary v tabulce doplnit.

Učebnice tedy používá induktivní přístup k výuce gramatiky.

Podle autorů učebnice Liz a Johna Soarsových (2011) se studenti nejlépe učí formu, když svoji pozornost věnují významu, proto převažují různé typy textů a poslechů, ze kterých je význam nové gramatické struktury zřejmý. Učebnice se více zaměřuje na plynulost než na přesnost, a proto je zde velké množství komunikativních cvičení.

Každá lekce obsahuje sekci "Talking about you", která se zaměřuje na význam. Další sekcí je "Practice", kde se nachází různé typy cvičení na upevnění nové gramatiky. Stejně tak každá lekce obsahuje sekci "Reading", "Speaking" a "Listening", ve kterých se objevuje nová gramatika. Učebnice tak rozvíjí všechny řečové dovednosti. Další sekce nazvaná "Vocabulary" se zabývá novou slovní zásobou a jejím procvičováním. Sekce "Everyday English" se zaměřuje především na poslech, slovní zásobu a použití gramatiky v praxi. Oproti ostatním výše zmíněným učebnicím tato učebnice neobsahuje sekci "Pronunciation". Většina cvičení je však doprovázena nahrávkou a žáci tak procvičují výslovnost skrze cvičení.

Celkový přehled gramatiky se nachází na konci učebnice.

8 Komunikativní vs. řízená cvičení

V této kapitole se budu zabývat tím, jakým způsobem se procvičuje nově prezentovaná gramatická látka. Hlavním cílem bude zjistit, zda převažují cvičení řízená či komunikativní. Popis cvičení u každé učebnice je doplněn tabulkou, která zobrazuje typy cvičení tak, jak jdou v učebnici po sobě. Jedná se pouze o ta cvičení, která se týkají procvičování gramatiky. Nejsou zde zařazena cvičení zaměřující se na práci s článkem, poslechem či slovní zásobou. Tabulka slouží pro lepší přehlednost typů a množství cvičení. Lekce, ve kterých byla cvičení popsána, byly vybrány náhodně.

8.1 Typy cvičení

Podle internetových zdrojů Společný evropský referenční rámec pro jazyky uvádí následující typy cvičení zaměřené na gramatické tvary:

- *„doplňovací cvičení*
- *výstavba vět na základě daného vzoru*
- *cvičení s výběrem odpovědi*
- *cvičení zaměřená na substituci kategorií (např. jednotné či množné číslo, přítomný či minulý čas, činný či trpný rod atd.)*
- *spojování vět (např. vedlejší věty vztahné, adverbiální a jmenné věty atd.)*
- *překlad ukázkových vět z mateřského jazyka do českého jazyka a obráceně*
- *sled otázky a odpovědi zahrnující určité struktury*
- *volná řečová cvičení zaměřená na gramatiku“*

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky> Kapitola 06.pdf

8.2 Way to Win

Učebnice Way to Win prolíná všechny typy cvičení. Každá lekce začíná článkem, ve kterém je v kontextu prezentovaná nová gramatika. Na ten pak navazuje komunikativní cvičení. Pro procvičení gramatiky slouží množství různých druhů řízených cvičení. Najdeme zde doplňování do mezer (*gap fill*), cvičení na slovosled (*word order*) či cvičení s možností výběru (*multiple choice*). Cvičení se v této učebnici nachází v sekci “Now you“ a jsou řazena od jednodušších

po složitější. Nalezneme zde mechanické drily, tedy cvičení, u nichž žák nemusí znát význam vět. Tyto typy cvičení se soustředí na mechanické procvičení gramatické formy. Zařazeny jsou i smysluplné drily, ve kterých je nutné význam znát.

Komunikativní cvičení většinou obsahují témata, která by mohla žáky zaujmout. Ta jsou zaměřena na gramatiku, která se v dané lekci učí. V těchto cvičeních mají žáci možnost vyjádřit své názory a myšlenky. I zde nalezneme množství různých typů komunikativních cvičení. Patří sem například popis obrázku, odpovědět na dané otázky či tvoření dialogu s partnerem.

V této učebnici převažují řízená cvičení, ale ne nijak výrazně. Komunikativních cvičení je zde dostatek a obojí cvičení se střídají a doplňují.

Množství, střídání a typy cvičení můžeme vidět v následující tabulce:

6. třída, 5. lekce Přítomný čas průběhový		7. třída, 5. lekce Stupňování přídavných jmen		8. třída, 7. lekce Podmínkové věty	
komunikativní cvičení	<i>vyprávění, co právě dělají členové rodiny</i>	řízené smysluplný dril	<i>spojování slov do vět</i>	komunikativní	<i>rozhovor</i>
řízené smysluplný dril	<i>doplňování do mezer</i>	komunikativní	<i>vyprávění o svém městě</i>	komunikativní	<i> které jídlo máš rád?</i>
řízené komunikativní dril	<i>popis obrázku pomocí daných vět a sloves</i>	řízené	<i>seřadit zpřeházená slova</i>	řízené	<i>spojování vedlejších a hl. vět</i>
řízené smysluplný dril	<i>oprava chybných tvrzení</i>	řízené mechanický dril	<i>doplňování do mezer z nabízených možností</i>	řízené smysluplný dril	<i>tvoření vět za pomoci daných sloves</i>
komunikativní	<i>popis obrázku</i>	komunikativní	<i>dialog</i>	řízené mechanický dril	<i>dát sloveso do správného tvaru</i>
řízené smysluplný dril	<i>tvoření vět z daných slov</i>	komunikativní	<i>popis obrázku</i>		
řízené smysluplný dril	<i>doplňování do mezer</i>	komunikativní	<i>porovnávání spolužáků (příd. jm.)</i>		
		řízené	<i>dosazování do mezer z výběru</i>		
		řízené	<i>skládání vět z daných slov</i>		

Ukázka komunikativního cvičení

„Ask your partner:

If you had lots of money, what would you do with it?

-I'd buy... /I'd go... /I'd visit...

And what wouldn't you do?

-I wouldn't go... “

(Way to Win 8, s. 66) cv. 9

Jedná se o komunikativní cvičení, ve kterém žáci ve dvojicích procvičují používání podmínkových vět reálných. Cvičení umožňuje žákům vytvářet vlastní obsah na základě nabízených struktur. Žáci si upevňují nejen tvoření kladného a záporného tvaru, ale také význam a použití.

Ukázka mechanického drilu

„If I lived in Florida...

1. If I lived in Florida, I'd go surfing.

2. If my friends (be) with me, we'd spend every day on the beach.

3. If they (want) to eat ice-cream, we'd go to that great ice-cream place near Space Camp.

4. If they (not want) ice-cream, I'd take them to a Mexican restaurant. “

(Way to Win 8, s. 69) cv. 10

V tomto případě se jedná o mechanický dril. Žáci zde nemají možnost vytvářet svůj vlastní obsah. Věty jsou dané a úkolem je dávat slovesa v závorkách do správného tvaru. Protože se žáci naučí pravidlo, že ve druhé podmínkové větě je ve větě hlavní podmiňovací způsob vyjádřený slovesem “would“ a následně sloveso v základním tvaru a dávají plnovýznamová slovesa ve vedlejší větě do minulého času, pak žáci nemusí znát význam těchto vět. Upevňují si zde především způsob tvoření druhé podmínkové věty.

Ukázka typu cvičení s výběrem z nabízených možností

„Fill in the right verbs: *clean, fly, play, read, ride, take*

1. On Monday Trundle takes photos.
2. On Tuesdays he _____ tennis.
3. On Wednesdays he _____ the house.
4. On Thursdays he _____ his plane.
5. On Fridays he _____ lots of books.
6. On Saturdays he _____ his bike.“

(Way to Win 6., s. 46) cv. 11

Jedná se o psané cvičení, ve kterém žáci vybírají správné plnovýznamové sloveso a doplňují ho do vět. Protože je ve všech větách zájmeno ve třetí osobě, žáci si především upevňují tvoření přítomného času plnovýznamového slovesa s přidáním -s či -es ke slovesu. Aby žáci dosadili do vět správné sloveso, musí znát význam vět a sloves. V tomto typu cvičení si žáci upevňují tvoření správné struktury, význam a používání.

8.3 Headway Elementary

Tato učebnice zařazuje jak komunikativní, tak i řízená cvičení. V řízených cvičeních se nejvíce objevuje typ „*multiple choice*“, což znamená dosazení správného slova či tvaru slovesa z nabízených možností. Dále je zde mnoho cvičení typu doplňování do mezer bez nabízených možností. Jedná se například o doplnění správného času určitého slovesa. V komunikativních cvičeních se velmi často objevuje typ cvičení „*talking about you*“. U komunikativních cvičení jsou většinou dány body, které mohou žákům při mluvení pomoci.

V této učebnici se často nachází rozhovory, které si žáci nejdříve poslechnou z nahrávky a poté je sami zkouší ve dvojicích. Jedná se o komunikativní dril, kdy žáci mají předem dané, co říkat. Podrobněji je tento typ popsán v teoretické části diplomové práce v 5. kapitole. Podle tabulky můžeme vidět, že dochází ke střídání komunikativních a řízených cvičení. Ve většině lekcí však převažují cvičení řízená. Není zde velké množství mechanických drilů.

3. lekce Přítomný čas prostý		8. lekce Počítatelná a nepočítatelná podstatná jména		12. lekce Předpřítomný čas	
řízené cvičení	výběr slovesa a dosazení do článku	řízené	výběr správného času slovesa	komunikativní	rozhovor
řízené komunikativní	procvičování daného dialogu	řízené	dosazení do mezer z výběru	řízené	doplnění správného tvaru slovesa
komunikativní	rozhovor	komunikativní	popis surovin	komunikativní	mluvení o sobě
řízené cvičení	výběr správného tvaru slovesa a spojení otázky s odpovědí	řízené	dosazení do mezer z nabízeného výběru	komunikativní	rozhovor
řízené komunikativní	procvičování daných otázek	řízené	výběr správného slova ze dvou možností	řízené	doplnění správného času daného slovesa
komunikativní	co jsme se dozvěděli o partnerovi z rozhovoru	komunikativní	příprava receptu, popis obrázku	komunikativní	rozhovor, předem dané otázky
řízené mechanické	převod kladných vět do záporných			komunikativní	rozhovor, pomocné body
komunikativní	vyprávění o sobě				

Ukázka části komunikativního drilu

„Talking about you

Have you ever done these things in your life?

flown in a jumbo jet

worked through the night

lived in a foreign country

seen the sun rise“

(Headway Elementary, s. 96) cv. 12

Jedná se o komunikativní cvičení, ve kterém si žáci upevňují tvoření gramatické struktury předpřítomného času prostého. Aby žáci odpověděli, musí znát význam vět. Upevňují si zde jak tvoření struktury, tak i její použití a význam.

Žáci zde však nemohou vytvářet vlastní obsah vět. Používají pouze dané věty v kladných či záporných tvarech.

8.4 Project

Učebnice Project 2 a 3 se skládají pouze z 6 lekcí. Lekce jsou tedy mnohem obsáhlejší než lekce v ostatních učebnicích. Každá lekce tedy obsahuje velké množství různých typů cvičení. V sekci gramatiky převažují řízená cvičení. Velmi často jsou zařazeny komunikativní drily formou dialogu, který je předem daný a žáci ho pouze ústně opakují. Lekce začínají článkem či dialogem, který obsahuje novou látku, a na něj pak navazují cvičení. Řízená cvičení se střídají s komunikativními. Cvičení jsou často doprovázena obrázky. V kapitole “Revision“ se rovněž objevují oba typy cvičení, tedy komunikativní i řízené.

V následující tabulce můžeme vidět, že v některých lekcích převažují řízená cvičení.

Project 2, 2. lekce Přítomný čas prostý x průběhový		Project 3, 6. lekce Modální slovesa should/shouldn't, must/mustn't	
řízené	<i>doplnění slova do mezery</i>	řízené	<i>doplnění správného tvaru slovesa</i>
řízené	<i>tvoření vět podle obrázku</i>	komunikativní	<i>mluvení o sobě</i>
řízené	<i>oprava vět</i>	komunikativní	<i>dialog</i>
řízené	<i>doplnění tabulky</i>	řízené	<i>doplnění správného tvaru slova</i>
řízené	<i>tvoření vět ze sloves</i>	řízené	<i>doplnění správného tvaru slovesa</i>
řízené komunikativní	<i>procvičování daného dialogu</i>	komunikativní	<i>popis obrázku</i>
komunikativní	<i>vlastní dialog</i>	komunikativní	<i>jaká jsou pravidla ve škole?</i>
řízené	<i>vytvoření správného času slovesa</i>	řízené	<i>doplnění správného slova z daného výběru</i>
komunikativní	<i>vyprávění o sobě</i>	řízené	<i>výběr správného tvaru z dvou možností</i>
řízené	<i>tabulka</i>	komunikativní	<i>popis obrázků</i>
řízené	<i>výběr z možností</i>		
řízené	<i>tvoření vět podle obrázku, daná slovesa</i>		
řízené	<i>spojování otázek a odpovědí</i>		

Ukázka části komunikativního drilu

„Listen. Liz is asking Nick some questions. Tick the things Nick has to do.

Say what Nick has to do

<i>say any lines</i>	<i>wear make-up</i>
<i>be in every scene</i>	<i>dance</i>
<i>learn a lot of lines</i>	<i>play a musical instrument</i>
<i>sing</i>	<i>do any scenes again</i>

He has to say some lines

He doesn't have to be in every scene“

(Project 2, s. 73) cv. 13

Žáci si nejdříve přečtou článek o mladém herci Nickovi, ve kterém se používá nová gramatická struktura “have to“. Následně si poslechnou nahrávku, ze které se dozví, které činnosti Nick musí a nemusí udělat. Podle informací z nahrávky žáci tvoří věty v kladném či záporném tvaru. Jedná se o dril, protože žáci zde nemohou tvořit vlastní obsah.

8.5 Shrnutí

Všechny tři učebnice zahrnují jak řízená, tak i komunikativní cvičení. Učebnice používají induktivní formu výuku. Většinou tedy začínají článkem, z něhož studenti vyvozují pravidla nově prezentované gramatické struktury. Na to navazují buď řízená, nebo komunikativní cvičení za účelem použití nové látky v praxi a jejího upevnění. Ve všech učebnicích převažují řízená cvičení, neznamená to však, že by komunikativních cvičení nebylo dostatek.

Z řízených cvičení se nejčastěji objevuje typ doplňování správného tvaru do mezer ve větách. Buď je dané sloveso v závorce a žáci napíší sloveso ve správném tvaru a ve správném čase, nebo žáci mají na výběr z několika možností. V tomto případě žáci musí znát význam vět a cvičení je efektivnější.

Z komunikativních cvičení převažují typy rozhovorů zvláště v učebnici Headway Elementary. Buď žáci vytváří své vlastní rozhovory na určité téma, či procvičují rozhovor, který je již daný a pouze tak procvičují určitou strukturu. Každá učebnice zařazuje mluvení o sobě (*Talking about you*). U komunikativních cvičení se často vyskytuje práce s obrázkem.

V učebnicích se střídají psaná cvičení s ústními. Většina řízených cvičení je vypracovávána žáky písemně. Dále se v učebnicích objevuje množství cvičení, ve kterých žáci mají písemně tvořit věty s danou gramatickou strukturou. Ačkoliv dochází ke střídání psaných a ústních cvičení, tak ve všech učebnicích převažují psaná cvičení.

9 Pokyny k vypracování cvičení v jednotlivých učebnicích

Way to Win udává veškeré pokyny k vypracování cvičení v cílovém jazyce. Pokyny jsou stručné a jasné. Jazyk je jednoduchý, aby žáci byli schopni sami porozumět, co mají dělat. Nejdříve je vždy název úkolu např. „Game“, „Revision“ či „Sounds“ a pod ním je jinou barvou popsáno zadání úkolu např. *“Complete the following sentences, use the words from the box on the right“* (Way to Win 9, s. 55). Češtinu v této učebnici nalezneme při vysvětlování gramatiky na konci každé lekce, v upozornění na rozdíly mezi jednotlivými variantami angličtiny či u těžších úkolů k zamyšlení, které se nachází v liště např. *„Co to znamená, když o dvou slovech řekneme, že jsou false friends? Pokus se vzpomenout na alespoň jednu další takovou dvojici. Jeden příklad najdeš i mezi slovíčky z této lekce.“* (Way to Win 9, s. 87).

Učebnice Project je napsána anglicky mluvícím autorem, proto zde český jazyk nenajdeme. Veškeré pokyny jsou tedy v anglickém jazyce. Použitá angličtina v instrukcích je jednoduchá. Zadání jsou velmi stručná např. *“read about the months“*, *“make questions and answers“* či *“complete the sentences with a or an where necessary“*. Někde nalezneme pouze pokyn *„Look.“* Většinou je na začátku cvičení uveden příklad pro lepší pochopení.

Autory Headway Elementary jsou rodilí mluvčí. Český jazyk se zde tedy stejně jako v učebnici Project nevyskytuje. V porovnání s předchozími učebnicemi pokyny k vypracování cvičení zde nejsou tak stručná. Jazyk je však jednoduchý a studenti by neměli mít problém zadání porozumět.

Ukázka zadání: *„The verbs take and get have a lot of uses in English. Look at these sentences from the experiences at Glastonbury“* (Headway Elementary, s. 100)

„Make a list of things you can do in good weather and things you can do in bad weather. Compare your list with a partner and the class.“ (Headway Elementary, s. 93)

U těžších cvičení všechny zmíněné učebnice uvádí příklad, aby žáci úkol lépe pochopili. Ukázkový příklad je vždy zvýrazněn jinou barvou pro lepší přehlednost.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo porovnání výuky gramatiky z hlediska prezentace a procvičování ve třech učebnicích angličtiny, které se běžně používají na 2. stupni základních škol.

Cílem praktické části bylo zjistit, zda se od sebe učebnice angličtiny liší a případně jak. Mé hypotézy byly, že učebnice se budou nejvíce lišit ve způsobu prezentace a v typech procvičování gramatiky.

Nejdříve jsem porovnávala položky gramatických sylabů učebnic s položkami, které by měly být v sylabech zastoupeny podle Společného evropského referenčního rámce. Zjistila jsem, že pouze učebnice Headway Elementary nezařadila budoucí čas vyjádřený pomocí "will", který patří do úrovně A2 a měl by být v sylabu zařazen. Učebnice Way to Win navíc zařazuje i složitější gramatické struktury jako je předminulý čas, trpný rod či nepřímá řeč. V návaznosti gramatických struktur se sylaby příliš neliší. Odlišují se v zařazení přítomného průběhového času, kdy učebnice Way to Win zařazuje tento čas před přítomný čas prostý, učebnice Headway Elementary ho zařazuje až po minulém čase prostém a učebnice Project zařazuje tento čas po prezentaci přítomného času prostého. Učebnice Project se liší v zařazení budoucího času "will", který vkládá před předpřítomný čas, oproti ostatním učebnicím.

Pro porovnání prezentace v učebnicích jsem vybrala minulý čas prostý, jehož prezentaci a procvičování jsem podrobně popsala v každé učebnici. Tímto výzkumem jsem zjistila, že všechny učebnice používají induktivní způsob ve výuce gramatiky.

Při pozorování procvičování jsem dospěla k závěru, že typy cvičení se v učebnicích zásadně neliší.

Všechny učebnice zařazují jak řízená, tak i komunikativní cvičení. Střídají se psaná cvičení s ústními. Po prezentaci nové gramatiky jsou cvičení řazena vždy od jednodušších po složitější. Pokud bych chtěla vyzdvihnout pár rozdílů, které jsem postřehla, tak učebnice Project má oproti zbylým dvěma učebnicím méně komunikativních cvičení. Komunikativní cvičení se zaměřují více na formu než na význam. Je zde velké množství cvičení, ve kterých žáci ústně procvičují napsané dialogy a nemají tak možnost tvořit vlastní obsah dialogů. Učebnice Headway obsahuje velké množství komunikativních cvičení zaměřených na význam.

V učebnici Way to Win se neobjevuje výrazné používání konkrétního typu cvičení. Střídají se zde všechny typy cvičení.

Všechny učebnice používají komunikativní metodu. Cílem tedy není znalost systému gramatiky, ale zvládnout gramatiku v komunikaci. Učebnice tak postupují stejným systémem ve výuce gramatiky a všechny jsou vhodné pro výuku anglické gramatiky.

Summary

This thesis deals with the theme Grammar Teaching in Textbooks of English for Lower Secondary Schools. The main goal of this thesis was to realise how these textbooks work with presentation and practice of new grammar structure.

The diploma thesis is divided into a theoretical and a practical part.

The theoretical part consists of seven chapters which are connected with the theme. The chapters are worked out with help of professional literature which I have studied.

The thesis deals with the notion grammar in general in the first chapter. It was difficult to define the notion grammar because opinions of specialists differ.

I listed and described types of syllabuses in the next chapter. I concentrated on grammatical syllabus which is important for teaching grammar. Then I dealt with the main approaches to teaching grammar. I was interested in advantages and disadvantages of inductive and deductive approach.

Teachers of foreign languages should know which methods they should choose in teaching language. I concentrated on methods which are typical for teaching grammar. On the other hand I also mentioned the Direct Method which is the opposite of the Grammar-Translation Method.

I also dealt with the typology of grammar exercises. I described the main types of exercises and gave examples. How to integrate grammar is described in the last chapter. I dealt with the word PPP model which means presentation, practice and production. There is a sample lesson according to the PPP model.

The thesis of the practical part deals with three sets of English textbooks used at primary schools. At first I listed grammatical structures which should be included in the level A2 according to Common European Framework of Reference for Languages. It showed that almost all grammatical structures of the level A2 are included in the syllabuses of textbooks. Then I started to compare the grammar syllabuses of textbooks. I was interested in grammar items of syllabuses and their link among them. I wanted to find out if there are some differences among syllabuses of these three textbooks.

Because I wanted to find out if all textbooks use deductive or inductive approach, I compared one tense in all three textbooks. I concentrated on presentation and practice of new grammar structure. Presentation of all textbooks

is described in the next chapter. It showed that all textbooks use the inductive approach in teaching English grammar.

The last chapter deals with practice grammar. At first I listed types of exercises according to Common European Framework of Reference for Languages. Then I compared types of exercises to find out if there are more communicative or controlled exercises. According to this research I found out that all textbooks change controlled and free exercises.

Although there are not a lot of differences among the three textbooks according to presentation and practice, I realised that all three textbooks are suitable for teaching English grammar.

Zdroje:

- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 6* (2005). Nakladatelství Fraus, Plzeň 2005
- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 7* (2006). Nakladatelství Fraus, Plzeň 2006
- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 8* (2007). Nakladatelství Fraus, Plzeň 2007
- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 9* (2008). Nakladatelství Fraus, Plzeň 2008
- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 6* (2005). Příručka pro učitele. Nakladatelství Fraus, Plzeň 2005
- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 7* (2006). Příručka pro učitele. Nakladatelství Fraus, Plzeň 2006
- Betáková, L., Dvořáková K. *Way to Win 8* (2005). Příručka pro učitele. Nakladatelství Fraus, Plzeň 2008
- Crystal, D. *The English Language* (2002). Penguin Books
- Harmer, J. *The Practice of English Teaching Language* (2001). Addison Wesley Longman ISBN : 0582403855
- Hutchinson, T. *Project 2* (2008). Oxford University Press
- Hutchinson, T. *Project 2* (2008). Teacher's Book. Oxford University Press
- Larsen-Freeman, D. *Techniques and Principles in Language Teaching* (1986). Oxford University Press. ISBN: 0-19-434133-X
- Odlin, T. *Perspectives on Pedagogical Grammar* (1994). Cambridge University Press
- Richards, J., Rodgers, T. *Approaches and Methods in Language Teaching* (1999). Cambridge University Press
- Scrivener, J. *Learning Teaching* (2005). Macmillan Publishers Limited 2005
- Soars L., Soars J. *New Headway Elementary Student's book* (2011). Oxford University Press
- Shaffer, C. *A Comparison of Inductive and Deductive Approaches to Teaching* (1989). Foreign Languages. The Modern Language Journal, r. 73, č. 4, s. 395
- Swan, M. *Grammar* (2005). Oxford University Press 2005
- Thornbury, S. *How to Teach Grammar* (2006). Addison Wesley Longman
- Ur, P. *A Course in Language Teaching* (1999). Cambridge University Press
- Ur, P. *Grammar Practice Activities* (1991). Cambridge University Press
- Willis, D. *Rules, Patterns and Words* (2003). Cambridge University Press
- Yule, G. *The Study of Language* (2006). Cambridge University Press

Internetové zdroje

<http://www.englishclub.com/grammar/grammar-what.htm>

<http://www.teflcertificatecourses.com/tefl-articles/tesol-inductive-deductive-approaches.php>

<http://www.teachingenglish.org.uk/articles/presenting-new-language>

<http://www.onestopenglish.com/grammar/grammar-teaching/exploiting-texts/>

<http://www.nclrc.org/essentials/grammar/stratgram.htm>

http://www.ehow.com/about_6701023_esl-controlled-vs_-transfer-exercises.html

http://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Dn%C3%BD_evropsk%C3%BD_referen%C4%8Dn%C3%AD_r%C3%A1mec

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

<http://www.grammar.cz/index.html#A2>

Přílohy

Way to Win 6., s. 68, cv.1

1 My weekend

Teacher What about your weekend, Martin, was it good?
Martin Yes, it was. I was in the Šumava mountains. The weather was really good.
Teacher Fine. And you, Jana?
Jana I was in Prague with my parents. We were in the theatre.
Teacher Well, Jakub, you were in the sun, I can see. Your face is very brown!
Jakub Yes, we were at our granny's. She and granddad have got a lovely swimming pool in the garden. It was really hot and the water was quite warm.

Way to Win 6, s. 70, cv. 2

2 Miss Hunt's weekend

Finish the children's questions 1–6 with *was* or *were*. Complete Miss Hunt's answers, if necessary.

1 Were you away this weekend, Miss Hunt?	1. Yes, I was.
2 ... you alone?	2. I was with my friends.
3 ... you in Chester?	3. No, we were in Scotland.
4 ... it a nice weekend?	4. I always enjoy my weekend!
5 ... you by the sea?	5. We were in the mountains.
6 ... the weather good?	6. It was super.

Headway Elementary, s. 40, cv. 3

TODAY AND YESTERDAY
 Past – *was/were/could*

1 T 5.9 Read and listen to the questions about the present and the past. Complete the answers.

Present	Past
1 What day is it today? It's _____.	What day was it yesterday? It was _____.
2 What month is it now? It's _____.	What month was it last month? It was _____.
3 Is it sunny today? _____, it is. / _____, it isn't.	Was it sunny yesterday? _____, it was. / _____, it wasn't.
4 Where are you now? I'm in/at _____.	Where were you yesterday? I was in/at _____.
5 Where are your parents now? They're in/at _____.	Where were they yesterday? They were in/at _____.
6 Are you in England now? _____, I am. / _____, I'm not.	Were you in England last year? _____, I was. / _____, I wasn't.
7 Can you ski? _____, I can. / _____, I can't.	Could you ski when you were five? _____, I could. / _____, I couldn't.
8 Can your teacher speak a lot of languages? Yes, _____ can. / No, _____ can't.	Could your teacher speak English when he/she was seven? Yes, _____ could. / No, _____ couldn't.

Headway Elementary, s. 41, cv.4

Talking about you

Work in groups. Ask and answer the questions about you.

- 1 When/born?
- 2 Where/born?
- 3 Where/parents born?
- 4 How old were you when you could ... ?
 - walk • talk • read • swim • ride a bike
 - use a computer • speak a foreign language

Headway Elementary, s. 49 cv. 5

Regular and irregular verbs

1 Complete the sentences with the verbs in the Past Simple.

- 1 My granddad was (be) born in 1932. He _____ (die) in 2009.
- 2 My parents _____ (meet) in London in 1983. They _____ (get) married in 1985.
- 3 I _____ (arrive) late for the lesson. It _____ (begin) at 2 o'clock.
- 4 I _____ (catch) the bus to school today. It _____ (take) just 40 minutes.
- 5 I _____ (have) a very busy morning. I _____ (send) 30 emails before 10 o'clock.
- 6 Our football team _____ (win) the match 3-0. Your team _____ (lose) again.
- 7 My brother _____ (earn) a lot of money in his last job, but he _____ (leave) because he _____ (not like) it.
- 8 I _____ (study) Chinese for four years, but when I _____ (go) to Shanghai, I _____ (can not) understand a word.

Project, s. 33, cv. 6

a Make the dialogues. Use the cues.

Was George at school last week?

No, he wasn't.

Was he ...

- 1 George / at school last week? / No
he / ill? / Yes
- 2 Petra and Mark / at home last night? / No
they / at the cinema? / Yes
- 3 you / on holiday last week? / Yes
you / in Spain? / No
- 4 Zoe / at the sports centre on Monday? / Yes
her brother / there too? / No
- 5 Dominic / here / last week? / No
he / on holiday? / Yes

b Write sentences about Ted's day. Use the pictures in 1a and the cues below.

At seven thirty Ted was in bed. He didn't hear the alarm clock.

- 1 At 7.30 / Ted / be / in bed
- 2 He / not hear / alarm clock
- 3 Mother / come / in his bedroom
- 4 She / tell / Ted the time
- 5 He / jump / out of bed / and brush / his teeth
- 6 Ted / run / downstairs
- 7 He / arrive / at the bus stop
- 8 He / be / too late
- 9 The bus / leave / without him
- 10 Ted / arrive / at school
- 11 The teacher / be / in the classroom
- 12 She / say / Where's your homework?
- 13 Ted / look / in his bag
- 14 His homework / be / at home
- 15 The teacher / give / him more work

What to do

- 1 Tell people about your last holiday or your ideal holiday. Write about these things:

Where did you go?

What was the weather like?

Who did you go with?

What things did you do?

Where did you stay?

How long did you stay?

What was it like?

- 2 Illustrate your project with pictures and photos.
- 3 Write a postcard to a friend about your holiday.

 NOW YOU and a partner

Ask your partner:

If you had lots of money, what would you do with it?
- I'd buy .../I'd go .../I'd visit ...
And what wouldn't you do?
- I wouldn't go ...

Some ideas

go to Space Camp/go on holiday
buy a house/a car/a plane
learn to fly/drive/sail
give it to my parents/to my sister/to ...
go to school/tidy my room/clean my bike

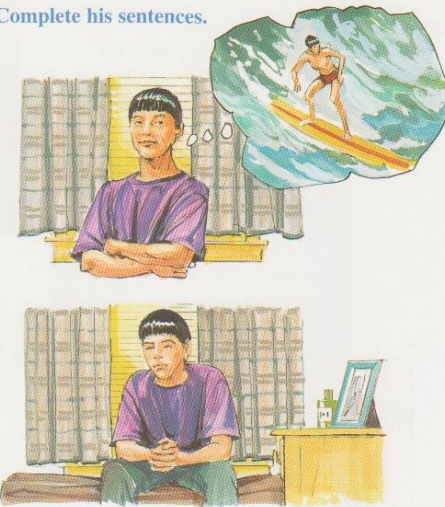
Way to Win 8, s. 69, cv. 10

4 If I lived in Florida ...
Sometimes Glen dreams about Florida. Complete his sentences.

- 1 If I *lived* in Florida, I'd go surfing.
- 2 If my friends (be) with me, we'd spend every day on the beach.
- 3 If they (want) to eat ice-cream, we'd go to that great ice-cream place near Space Camp.
- 4 If they (not want) ice-cream, I'd take them to a Mexican restaurant.

But ...

- 5 If I had to fly back to Anchorage to see my friends, it (be) very expensive.
- 6 If my family stayed in Alaska, I (not see) them much.
- 7 If I didn't live at home, Dad (miss) me.
- 8 If I didn't fight with my sister, I (get) fed up!

Way to Win 6., s. 46, cv. 11

2 Supertrundle!
Fill in the right verbs: clean, fly, play, read, ride, take

- 1 On Mondays Trundle **takes** photos.
- 2 On Tuesdays he ... tennis.
- 3 On Wednesdays he ... the house.

- 4 On Thursdays he ... his plane.
- 5 On Fridays he ... lots of books.
- 6 On Saturdays he ... his bike.

Headway Elementary, s. 96, cv. 12

Talking about you

1 Have you ever done these things in your life?

- flown in a jumbo jet
- worked through the night
- lived in a foreign country
- seen the sun rise
- slept in a tent
- met a famous person
- run a marathon
- eaten Chinese food
- failed an exam

4 a Listen. Liz is asking Nick some questions.
Tick (✓) the things Nick has to do.

say any lines	wear make-up
be in every scene	dance
learn a lot of lines	play a musical instrument
sing	do any scenes again

b Say what Nick has to do.

He has to say some lines.

He doesn't have to be in every scene.